

”TO NENÍ JENOM TEMELIN”

Temelinin ydinvoimalan rooli Tshekin parlamenttikeskusteluissa

Silja Tikka

Pro gradu-tutkielma

Valtio-oppi

Yhteiskuntatieteiden

ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2018

TIIVISTELMÄ**”TO NENÌ JENOM TEMELIN”****Temelinin ydinvoimalan rooli Tshekin parlamenttikeskusteluissa**

Silja Tikka

Valtio-oppi

Pro gradu-tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Kari Palonen

Kevät 2018

68 sivua

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, kuinka Tshekin ja Itävallan rajalla sijaitseva ydinvoimala Temelin vaikutti tshekkiläisessä parlamenttikeskustelussa, sekä tutkia Tshekin ympäristöpolitiikan piirteitä parlamenttikeskustelujen tutkimuksen kautta. Tarkoituksena on tarkastella aihetta niin parlamenttikeskustelujen kautta, kuin yleisesti Tshekin ympäristöpolitiikkaan peilaten. Ymmärtääkseni parlamenttikeskustelujen kontekstia, tutkin kuinka Tshekin ympäristö- ja ydinvoimapolitiikka on kehittynyt regiimimuutoksen myötä. Tutkimuksen näkökulma lähtee Tshekin parlamenttikeskustelujen tarjoamasta Temelinin merkityksestä, ja siitä, kuinka tämä esimerkiksi vaikutti Tshekin ja Itävallan välisiin suhteisiin. Tutkimuksen analyysimenetelmänä on käytetty retorista analyysiä.

Tutkimuksen aineiston muodostavat pääosin Tshekin parlamenttikeskustelut, josta olen valinnut tutkimukseeni aineistoa vuosilta 1982–2001. Aineiston kronologisella läpikäymisellä voidaan nähdä, kuinka parlamenttikeskustelu on kehittynyt postkommunistisessa yhteiskunnassa ja kuinka Temelinin merkitys on muuttunut itsenäistymisen ajasta EU-jäsenyyteen edetessä, sillä Temelin toimi myös uhkana Tshekin EU-jäsenyydelle. Keskeiset asiat tutkimuksessani ovat parlamenttikeskusteluissa esiin nousseet teemat, joiden kautta Temelinin ja ydinvoimapolitiikan merkitystä voidaan tarkastella. Temelin näyttäytyy aineiston valossa kiistakapulana, jonka avulla argumentoitiin niin ydinvoimapolitiikan puolesta kuin vastaankin ja sen voi kuvata olleen Tshekin kiistellyn ydinvoimapolitiikan symboli.

Asiasanat: Tshekin tasavalta, Temelin, ydinvoimapolitiikka, parlametti

SISÄLLYS

SISÄLLYS	1
1. JOHDANTO.....	2
2. YMPÄRISTÖPOLITIikka TSHEKISSÄ.....	7
2.1 Vallankumouksen jälkeiset vuodet	7
2.2 Vuodet 1992–1996.....	9
2.3 1997–2003 uusi aikakausi.....	11
2.4 Ydinvoimapolitiikan erityispiirteitä Tshekissä.....	12
3. RETORIikka JA ARGUMENTAATIO	16
3.1 Retorinen analyysi tutkimusmenetelmänä	16
3.2 Retorisen tulkinnan keinot	17
3.3 Tshekin parlamentaarisen toiminnan erityispiirteitä.....	22
4. TEMELIN PARLAMENTTIKESKUSTELUISSA.....	29
4.1 Muutos itsenäiseksi valtioksi	29
4.2 Itsenäisyyden ajan alkuvuodet	35
4.3 Klausin hallituksen jälkimainingit – muuttuiko mikään?	45
4.4 Kohti Euroopan Unionia	48
5. LOPPUPÄÄTELMÄT	59
LÄHDELUETTELO	64

1. JOHDANTO

Tutkimuksessani käsittelen Temelinin ydinvoimalaa ja sen luomaa debattia Tshekissä, sekä tshekkiläisen ympäristöpolitiikan erityispiirteitä. Itävallalla on merkittävä rooli, sillä keskustelua Temelinistä kehitti erityisesti Itävallan vahva vastustus sitä kohtaan. Itävaltaa voidaan pitää yhtenä Tshekin tärkeimmistä kumppaneista niin ulkopoliittisesti kuin taloudellisestikin (Tshekin ulkoministeriö 2001, 17). Tähän vaikuttavat niin maiden läheisyys, yhteinen historia kuin yhteinen kulttuuriperintökin. Lähtökohta tutkimukselleni on maiden suhteita 80-luvun lopulta aina 2010-lukuun asti kiristänyt Temelinin ydinvoimalan rakentaminen ja myöhemmin laajentaminen. Konfliktin taustalla on Itävallan negatiivinen suhtautuminen ydinvoimaan, ja kiistanalaisuutta lisäsi myös Temelinin neuvostoaikainen suunnittelu. Tshekki puolestaan on vedonnut suvereniteettiin ja oikeuteensa toteuttaa haluamaansa energiapolitiikkaa.

Temelinin ydinvoimala sijaitsee Tshekissä noin 60 kilometrin päässä Itävallan ja Tshekin rajalta (Fawn 2006, 102). Fawnin (2006, 102) mukaan päätös ydinvoimalasta tehtiin jo vuonna 1978, jolloin Neuvostoliitto päätti tukea ydinvoimalan rakentamista ja Tshekkoslovakian ollessa kommunistisen vallan alla, ja energian hinnan ollessa matala, energiantuotannon- ja jakelun tehotonta, tämä vaikutti myös maan talouteen. Tshekkoslovakian raskas teollisuus ja tarvitsi luotettavaa energiantuotantoa ja ydinvoima nähtiin keinona tähän, ja tämä sopi myös kommunistiseen malliin suurista rakennusprojekteista (Sjösted 2009a, 185). Rakentaminen aloitettiin vuonna 1986 ja ensimmäisen reaktorin piti valmistua vuonna 1992, mutta vuoden 1989 vallankumous hidasti projektia merkittävästi (Fawn 2006, 102). Poliittisten muutosten jälkeen vuonna 1989 hanke laitettiin jäihin ja tämän jälkeen päätökset jatkaa rakentamista ja käynnistää reaktorit yksi ja kaksi olivat alku vuosikymmeniä kestäneelle debatille ja Tshekin ja Itävallan suhteiden heikentymiselle (Fawn 2006, 102). Fawnin (2006, 102) mukaan tähän vaikuttivat niin maassa herännyt huoli ydinvoimalan aiheuttamista ympäristöongelmista kuin ongelmat saada rakentamiseen tarvittavaa kalustoa Neuvostoliitolta. Lisäksi Kansainvälinen atomienergiajärjestö IAEA löysi vuonna 1990 ongelmia voimalasta ja suositteli tuloksien mukaisia muutoksia (Fawn 2006, 102). Tämän jälkeen Vaclav Havelin aikainen hallitus päätti muuttaa suunnitelman neljästä reaktorista kahteen, mutta uusi hallitus Vaclav Klausin johdolla päätti jatkaa Temelinin rakentamista vuonna 1992 ja tämä

linjauksen muutos käytiin Axelrodin (2004, 154) mukaan ilman julkista debattia ydinvoimasta ja ilman asianmukaisia tutkimuksia energiankulutuksesta- ja tarpeesta. Tämä oli Temelinin aiheuttaman konfliktin käännekohtia.

Vuoden 1997 Klausin hallituksen hajoaminen oletettiin myös Temelinin lopuksi, mutta kuitenkin Milos Zemanin johdolla Tshekin silloinen hallitus päätti vuonna 1999 Temelinin käynnistämisestä vuonna 2000 (Fawn 2006, 103). Tämä päätös oli Fawnin (2006, 103) mukaan syy heikoimmille suhteille Tshekin ja Itävallan välillä kommunismin jälkeisenä aikana. Fawnin (2006, 103) mukaan sekä Itävallan hallitus että yhteiskunta loivat painetta sulkea Temelin rajoittamalla maiden välisen rajan ylittämistä ja näin ollen vaikuttamalla vaihtoon. Tshekin ulkopoliittikaan Itävalta pyrki vaikuttamalla erittäin vahvasti uhkaamalla käyttää veto-oikeuttaan Tshekin EU-jäsenyyttä vastaan.

Schärf (2010, 79) kuvaa ydinvoimavastaisen politiikan kuuluvan Itävallan identiteettiin. Sjöstedin (2009a, 186) mukaan Itävallan kanta Temeliniin on melko tiukka, ja tämä vastaa maan yleistä kantaa ydinvoimaan. Ydinvoimapolitiikkaan Itävallassa merkittävästi vaikuttanut käänne oli 1970- luvun kansanäänestys, jolla estettiin uuden ydinvoimalan rakentaminen, ja tämän kansanäänestyksen jälkeen maa pyrki vähentämään ydinvoiman käyttöä kokonaisuudessaan ja on keskittynyt esimerkiksi vesivoimaloiden kehittämiseen (Fawn 2006, 105). Myös Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuus vuonna 1986 vahvisti ydinvoiman vastaista kantaa ja negatiivisuus juuri neuvostotyyppisiä ydinvoimaloita vastaan kasvoi Itävallassa. Temelinin ollessa juuri neuvostotyyppinen ydinvoimala, ja Tshekin kieltäytyessä Temelinin voimaloiden sulkemisesta ja virallisista neuvotteluista Itävallan kanssa, konflikti sai alkunsa (Fawn 2006, 113). Tshekki puolestaan on vedonnut suvereniteettiin ja oikeuteensa toteuttaa haluamaansa energiapolitiikkaa, sekä siihen, ettei sen rakentamiseen käytettyjä rahoja saataisi enää kompensoitua muulla tavoin kuin ydinvoimalan toimintaan saattamisella (Fawn 2006, 113). Fawnin mukaan (2000, 117) 69 prosenttia kansasta tuki Temelinin rakentamista vuonna 1997. Tshekin entinen pääministeri sekä presidentti Vaclav Klaus on sanonut myös esimerkiksi Die Presse-lehdessä, ettei Itävallan päättäjien tulisi demonisoida Tshekkiä ja että heidän tulisi kehottaa kansaansa hyväksymään Temelin (Fawn 2006, 109). Erityisesti esiin tullutta tshekkiläistä retoriikkaa Die Presse-lehdessä oli Fawnin (2006, 109) mukaan myös ministeri Pavel Dostalin muistutus siitä, ettei Tshekki enää ole osa Itävalta-Unkaria.

Axelrodin (2004, 153) mukaan kiista Temelinistä oli muuttunut sisäisestä ongelmasta kansainväliseksi vuoteen 2001 mennessä. Temelin antaa mahdollisuuden tutkia niin Tshekin ympäristöpolitiikkaa, kuin Itävallan ja Tshekin välisiä suhteitakin. Myös EU on olennainen osa konfliktin ratkaisua, josta esimerkkinä toimii Melkin prosessi.

Tshekin ympäristöpolitiikka on ollut tehotonta ja maa oli jo 1980-luvulla osana Tshekkoslovakiaa yksi ympäristöltään vahingoittuneimpia Euroopan maita (Fagin 1998, 113). Maa on yhä yksi suurimpia saastuttajia Euroopassa. Toinen selkeästi tshekkiläistä ympäristöpolitiikkaa leimaava seikka on Tshekin hallituksen korruptio, jota ovat kritisoineet niin Tshekin kansalaiset kuin ulkopuoliset tarkkailijat (Muscat 2011, 115) Korruptiota on pidetty eräänä suurimmista syistä tehottomalle ympäristöpolitiikalle ja Muscat (2011, 115) antaa esimerkiksi korruption voimasta toisen tshekkiläisen ydinvoimalan, Prunérovin, jossa ei käytetä ympäristöystävällisintä mahdollista teknologiaa, joka olisi halvempaa ja tehokkaampaa. Myös ympäristöjärjestöt ovat heikossa asemassa Tshekissä ja ovat liki täysin riippuvaisia ulkomaisten avusta. Esimerkiksi Shiver, Adams & Cable (2013, 873) ovat kirjoittaneet tshekkiläisestä eliitin vastustuksesta ympäristöaktivismia vastaan ja eliitin dominoimaa diskurssiareenaa, jolla ympäristökeskustelua Tshekissä käydään, sillä ympäristöaktivistit ovat usein stigmatisoituja ja muutettu yhteiskunnan vihollisiksi. Fagin (1998, 113) mukaan paradoksaalista onkin ympäristöjärjestöjen aseman muutos 1990-luvun alusta demokratian vahvistajista sen uhaksi niin median kuin hallituksenkin silmissä.

Temelin on tapauksena mielenkiintoinen, sillä se antaa mahdollisuuden tutkia niin Tshekin sisä- kuin ulkopolitiikkaakin sekä yleisesti esimerkiksi ydinvoiman käytön tulevaisuutta Euroopan Unionin maissa. Temelin tapaus kasvoi yksinkertaiselta ja merkityksettömältä vaikuttaneesta päätöksestä laajempaan kriisiin, jossa jopa Tshekin EU-jäsenyys oli uhan alla ja Tshekin ympäristöpolitiikka suurennuslasin alla. Työssäni pyrin vastaamaan kysymyksiin siitä, miten Tshekki perustelee oikeuttaan ydinvoimalaan, ja miten Temelin näkyy parlamenttikeskusteluissa.

Itävalta käytti aluksi strategiaanaan Temelinin sulkemiseksi “konfliktin liikkumavaran laajentamista” pyrkimällä ottamaan mukaan muita Euroopan valtioita sekä kansainvälisiä järjestöjä ja jakamalla informaatioita eri yleisöille ja tähän strategiaan kuului myös kampanja ydinvoimaa vastaan yleisemmällä tasolla (Axelrod 2004, 155). Tämän strategian

ollessa tehoton, Itävalta siirtyi Tshekin jäsenyysneuvottelujen estämiseen energia-kappaleen nojalla argumentoimalla, ettei Tshekki täytä energiantuotannossaan EU:n kriteerejä (Fawn 2006, 112). Itävaltalaiset päättäjät ovat kutsuneet Fawnin (2006, 113) mukaan Tshekin toimintaa ylimieliseksi ja esimerkiksi puoluesihteeri Peter Westenthaler kutsui Tshekin asennoitumista Temeliniin uudeksi osoitukseksi Tshekin röyhkeästä suhtautumisesta Itävaltaa kohtaan.

Sjöstedin (2009, 228) mukaan ekologinen konflikti voi ratketa kahdenvälisesti ja näin usein tapahtuukin. Sjösted käyttää Temeliniä esimerkkinä herkästä ympäristöongelmasta, joka usein liittyy juuri ydinvoimaan. Neuvottelu Temelinin käynnistämisestä ja rakentamisen jatkamisesta osoittaa kaksi perussyötä miksi kahdenvälisiin neuvotteluihin pyrkivät maat, kuten tässä tapauksessa Tshekki ja Itävalta, pyrkivät käymään dialogia salaisesti. Molemmat pyrkivät näin Sjöstedin mukaan estämään julkista mielipiteenmuodostusta omaa toimintaansa vastaan. Tässä tapauksessa Tshekki on osapuoli, jolta vaaditaan ympäristöongelman poistoa. Molemmat hallitukset haluavat matalaa läpinäkyvyyttä peittääkseen mahdolliset välttämättömät myönnytykset toiselle osapuolelle. Tämä on tyypillistä juuri ympäristökonflikteille, sillä juuri niissä kansalaisjärjestöt ja muut mielipidevaikuttajat ovat suuremmassa roolissa päätöksenteossa. Myös Fawn (2006, 109) tukee tätä näkemystä toteamalla maiden olleen pattitilanteessa ennen EU:n apua: molemmat maat olivat tilanteessa, jossa ne olivat valmiita aiheuttamaan korkeita kuluja toiselle. Mikään tekninen syy ei estänyt Temelinin toiminnalliseksi tekemistä. Tshekki oli maa, joka kääntyi ensimmäisenä EU:n avun puoleen tilanteen selvittämiseksi. Toisaalta liki samanaikaisesti Itävalta kääntyi EU:n puoleen, mutta eri syistä. Tshekki haki tukea positiiviselle kannalle Temelinin turvallisuudesta ja Itävalta puolestaan haki oikeutta puolustaa kansalaisiaan ympäristötuhoa vastaan.

Temeliniä on tutkittu myös esimerkkinä ympäristökonfliktista. Sjöstedin (2009a, 185) mukaan ympäristöasioille ominaista on herättää kansalaisjärjestöjen, muiden kansainvälisten toimijoiden sekä myös julkisen yleisön kiinnostusta. Tämä oli selkeää myös Temelinin tapauksessa. Sjösted (2009b, 228) luokittelee kansainvälisen ekologisen konfliktin muodostuvan vähintään kahdesta eri osapuolesta, joiden asema koskien ongelman aiheuttavaa ympäristöasiasiaa on vastakkainen. Toinen kriteeri Sjöstedin (2009b, 229) mukaan on, että vähintään toinen osapuoli toimii oman etunsa saavuttamiseksi kyseisessä konfliktissa ja toiminnan taso voi vaihdella voimakeinojen käytöstä

kansainvälisiin järjestöihin vetoamiseen. Näin ollen voidaan katsoa Temelinin olevan ekologinen konflikti, vaikka sen selvittämisessä ei olekaan käytetty voimakeinoja. Temelinin tapauksessa Euroopan Unioni on otettu mukaan kansainväliseksi auktoriteetiksi, jolla on valtaa molempien osapuolien toiminnan muovaamiseen.

Ympäristöongelmien negatiivisia seurauksia korostetaan usein, sillä niiden seuraukset ovat erittäin merkittäviä, sillä ne koskevat usein niukkojen ja välttämättömien resurssien tuhoa. Sjösted (2009b, 228) luokittelee konflikteja myös sen mukaan, kuinka linkittyneitä ne ovat muihin samaan aikaan tapahtuviin ongelmiin osapuolten välillä. Tämä on olennaista, jotta voidaan nähdä konfliktin todellinen luonne. Sjösted (2009b, 228) tekee jaon kolmeen: puhtaaseen ekologiseen konfliktiin, sulautuneeseen konfliktiin ja ja omaksuvaan ekologiseen konfliktiin. Sjösted (2009b, 228) ottaa esimerkiksi puhtaasta ekologisesta konfliktista juuri Temelinin, sillä puhdasta ekologista konfliktia dominoi yksi tietty ympäristöongelma. Temelinissä on selvästi vain yhden tekijän aiheuttama eturistiriita. Tshekki halusi ydinvoimalan tuottaman sähkön ja Itävalta pelkäsi ydinonnettomuutta. Tämä sopii yhteen puhtaan ekologisen konfliktin määrittelyn kanssa.

Tätä taustaa vasten pyrin tutkimalla parlamenttikeskusteluja löytämään tapoja, jolla Temelinistä on puhuttu, ja pyrin analysoimaan muutosta parlamenttikeskusteluissa ympäristöpolitiikan kontekstissa. Olennaista parlamenttikeskustelujen kontekstin ymmärtämiselle on nähdä, kuinka tshekkiläinen ympäristöpolitiikka on kehittynyt, joten seuraavassa kappaleessa käyn läpi Tshekin ympäristöpolitiikan kehityksen tärkeimpiä käännekohtia. Kappale kolme käsittelee metodiani, sekä tshekkiläisen parlamentaarisen keskustelun erityispiirteitä, joiden pohjalta pyrin analysoimaan parlamenttikeskusteluja.

2. YMPÄRISTÖPOLITIikka TSHEKISSÄ

2.1 Vallankumouksen jälkeiset vuodet

Tutkimalla Tshekin ympäristöpolitiikan kehitystä, saadaan kokonaiskuva tilanteesta, jossa Tshekki oli itsenäistymisen jälkeisinä vuosina, ja siitä, mitkä tekijät ympäristöpolitiikkaa ohjasivat. 1980-luvun lopussa dramaattisen poliittisen muutoksen läpikäyneiden postkommunististen maiden ydinvoimaloiden turvallisuus säilyi kansainvälisenä huolenaiheena (Axelrod 2004, 153). Vuonna 1992 G-7 maat tekivät sopimuksen pyrkimyksestä sulkea neuvostomalliset ydinvoimalat niiden aiheuttaman turvallisuusuhan vuoksi, mutta Keski- ja Itä-Euroopan maiden hallitukset ja ydinvoimateollisuus halusivat kuitenkin jatkaa voimaloiden käyttöä tulojen menetyksen pelossa ja näin siirryttiin politiikkaan, jossa kyseisiä ydinvoimaloita vain paranneltiin sulkemisen sijaan (Axelrodin 2004, 154). Temelin osui tämän politiikan muutoksen hetkeen, sillä sen rakentaminen aloitettiin aiotusta hankkeen lopettamisesta huolimatta.

Vuoden 1989 vallankumouksen jälkeen Tshekkoslovakian saastepitoisuus ilmassa ja vedessä oli huomattavan korkea maan raskaan teollisuuden vuoksi ja Tshekki oli yksi Euroopan saastuneimpia maita (Andonova, 2007, 95). Fawn (2000, 117) kuvaa ympäristön heikkoa tilaa kommunismin vakavimmaksi fyysiseksi perinnöksi. Suurimpia ympäristöongelmia Tshekissä olivat ruskohiilen käyttö ja erityisesti ilmansaasteet, jotka vaikuttivat ihmisten hyvinvointiin. Tshekin 9 prosenttia heikompi keskimääräinen terveydellinen tila verrattuna naapurimaa Itävaltaan on selitettävissä ilmansaasteiden määrällä (Fawn, 2000, 117).

Ympäristöaate oli ennen vallankumousta erittäin voimakas ja ennen vuotta 1989 Charta-77 oli vaikutusvaltaisin ja kunnioitetuin ympäristöaatteen kannattaja (Jehlička 2005, 74). Ympäristöön keskittyminen oli olennainen osa kommunistista hallintoa vastaan kapinoimista, sillä juuri ympäristössä oli selkeästi nähtävissä merkittäviä ongelmia. Tuckerin (2000, 150) mukaan kommunistisen hallinnon jälkeen vuonna 1990 helmikuussa tehdyssä kyselyssä 83 prosenttia vastaajista sanoi ympäristön tilan parantamisen olevan

tärkein prioriteetti Tshekkoslovakialle. Toisaalta huoli katosi myös nopeasti, ja saman vuoden lokakuussa ympäristöä tärkeimpänä julkisena huolenaiheena pitäviä oli enää 40 prosenttia (Horak, 2001, 316). Horakin (2001, 316) mukaan huoli ympäristöstä oli keino protestoida kommunismia vastaan, joka vaikutti kiinnostuksen laskuun vallankumouksen jälkeen. Fagan (2004, 5) toteaa, että Tshekin poliittisen tilanteen tarkastelu ympäristöön nojautuvalla näkökannalla toimii ikkunana poliittiseen muutokseen, jonka Tshekki on läpikäynyt.

Poliittinen muutos 1990-luvulla oli nopea. Raskas teollisuus ja energiantuotanto aiheuttivat ympäristölle tuhoa ja erityisesti ilmansaasteissa Tshekkoslovakia oli suurin ilmansaasteen tuottaja ja sen saastuttamisella oli vaikutuksia myös naapurimaihin. Ensimmäisessä Tshekin ympäristöohjelmassa ydinvoimaan suhtaudutaan Andonovan (2007, 109) mukaan kielteisesti, ja ohjelmassa mainitaan fossiilisten polttoaineiden korvaamisen ydinenergialla olevan menneisyyttä, sillä ydinvoima ei tue ekologista ja turvallista suhtautumista energiantuotantoon.

Seaton (2002, 215) kuvaa 1990-luvun Havelin ajatuksia, joissa energiantuotanto on synekdokee koko taloudelliselle kentälle, mutta jossa on nähtävissä myös suhtautuminen ydinvoimaan, jolloin Havel kirjoitti:

One doesn't need to be an expert to understand that the marketplace alone cannot decide which direction Czechoslovakia should take in the matter of energy production. It is not just that, at this time, no one but the state can decide on the future of such monstrous products of Communist megalomania as the Gabčíkovo Dam or the Temelin nuclear power facility. There is also the question of future energy sources. How can we ensure that the production of energy will not destroy our environment, that it will be efficient, that we will have a variety of decentralized energy sources that will not bind us economically and thus politically to anyone? Only the state can make such fundamental decisions.

Havelin ajatuksista käy ilmi ydinvoiman yhdistäminen kommunismin aikaiseen rakentamiseen ja tarve ympäristöä säästävälle energiapolitiikalle. Ympäristöaktivismi oli kiellettyä kommunistisena aikana ja samettivallankumouksen jälkeen vuosina 1989–1992 poliittiset mahdollisuudet aukesivat ja laajenivat myös ympäristöjärjestöille (Shiver, 2009,

161). Tällöin myös ympäristöongelmien tiedostaminen oli vahvaa ja aktiivisia toimijoita oli paljon. Vallassa oli Andianovan mukaan (2007, 96) dissidenttien muodostama hallitus. Shiverin (2009, 161) mukaan entiset ympäristöaktivistit saivat paikan hallituksen avainasemissa. Tshekkiin muodostui vuosina 1990–1992 ympäristöministeriö, jolla oli vahva poliittinen kannatus. Ministeriö pyrki perusteellisesti muuttamaan ympäristölakia ja ennen kesäkuuta 1992 valmistui kahdeksan uutta lakia ja ympäristölainsäädännön pohja luotiin (Horak, 2001, 317).

Useita kansallisia ympäristöjärjestöjä perustettiin ennen vuotta 1992. Näitä olivat esimerkiksi Hnutí Duha (Sateenkaariliike), Deti Zeme (Maailman lapset) ja Tshekin Greenpeace (Shiver, 2009, 161). Tämä innostus ja avautuneet mahdollisuudet eivät kuitenkaan kestäneet pitkään, vaan jo vuoden 1992 vaalit muuttivat merkittävästi tilannetta.

2.2 Vuodet 1992–1996

Vuoden 1992 vaaleissa Klausin johtaman Občanská demokratická stranán (Kansalaisdemokraattinen puolue) menestys merkitsi talouteen keskittymistä ympäristön sijaan (Horak 2001, 6). Horakin (2001, 6) mukaan Klaus keskittyi uudistamaan markkinoita, sillä hän uskoi mahdollisimman vähäiseen puuttumiseen koskien ympäristöongelmia. Horak (2006, 6) tuo esiin Klausin näkemyksen, jonka mukaan kestävä kehitys on vain outo vasemmistolainen keksintö. Klaus oli äärimmäinen hahmo jopa puolueensa sisällä, mutta kiinnostus ja huoli ympäristöstä vähenivät samanaikaisesti myös kansan keskuudessa (Horak 2000, 6). Klaus teki muutoksia ympäristöpolitiikan sektorilla halutessaan poistaa radikaalimmat mielipiteet pois vallasta, sillä hän piti silloista ympäristöministeriä Ivan Dejmalia “ekofasistina” ja hänet korvasi Frantisek Benda, jonka mukaan ministeriö oli ollut liian läheinen aktivistiryhmien kanssa ja ottaa nyt etäisyyttä niihin (Horak, 2000, 6) Benda oli myös Klausin tukija hänen kannattaessaan Temelinin rakentamista muuta ministeriötä vastaan (Horak 2000, 6).

Pavlínekin & Picklesin mukaan Klaus näki ympäristöaatteen olevan uhka demokratialle ja vapaudelle ja rinnasti sen kommunismiin ja fasismiin (Shiver 2009, 165). Tämä sai

Shiverin (2009, 165) mukaan myös paljon mediahuomiota ja Klaus sai paljon kannatusta. Kannatuksen nousu vaikuttaa korreloivan suorasti huoleen vallitsevasta taloudellisesta tilanteesta ja useat ihmiset kokivat, että oli tehtävä valinta talouskasvun ja ympäristön välillä.

1990-luvun taitteen kansalaisjärjestöjen nousun ja kukoistuksen jälkeen, joutuivat ryhmät kuten Hnutí Duha marginaaliin ympäristöpolitiikan kanssa. Klausin suurin antipatian kohde olivat kansalaisjärjestöt ja kannatusryhmät, jotka käyttivät ääntään politiikassa (Fagan, 2004, 5). Faganin (2004, 5) mukaan merkittävää on, kuinka nopeasti näiden ryhmien ääni ja läsnäolo katosi. Shiverin (2009, 165) mukaan hallituksen negatiivinen suhtautuminen järjestöjä vastaan saavutti huippunsa vuonna 1995, jolloin joukko näkyviä ympäristöjärjestöjä joutui kansallisen turvallisuuspalvelun seurattavat ääriliikkeet -listalle. Fagin (1998, 126) toteaa:

The government of the post-Communist Czech Republic excludes pressure groups and citizens' organizations from the policy process, refutes the suggestion of a long-term perspective based on sustainable development, and allows the direction of its environmental policy to be dictated by external authorities. To what extent has there really been a democratic transition?

Tshekin ympäristöpolitiikka kehittyi siis hitaasti ja sitä vaivasivat yhä kasvavat ongelmat. Edistystä kuitenkin toi Euroopan integraatio, sillä myös ympäristöpolitiikan tuli vastata EU:n lainsäädäntöä. Vuodet 1992–1996 olivat synkkiä Tshekin ympäristöpolitiikan kehittymisen kannalta. Merkittävä muutos tapahtui Euroopan Unionin integraation laajetessa. Tshekki joutui tehostamaan lainsäädäntöään sekä muuttamaan aktiivisesti ympäristölakejaan (Horak, 2000, 319).

Vuoden 1992 vaalit olivat myös ensimmäiset Tshekin vihreälle puolueelle. Hloušek (2010, 78) kuvaa vihreän puolueen pyrkineen valtaan liittoutumalla ryhmittymien kanssa, joilla oli jopa täysin vastakkainen identiteetti kuin vihreillä. Nämä puolueet olivat Tshekin sosialistinen puolue, sekä maaseudun puolue, joka edusti kommunistisen ajan yhteisesti hoidettuja maatiloja ja tämä vaaliliitto, Liberálně sociální unie, voitti kesäkuun 1992 vaaleissa 6 prosentin tuloksella, tuoden vihreille 3 paikkaa (Hloušek 2010, 78). Tämän vaaliliiton mahdottomuus kuitenkin näkyi jo pian ja johti Vihreän puolueen jäsenkatoon

(Hloušek 2010, 78). Vuoden 1993 lopussa Vihreä puolue jätti Liberálně sociální unie:n ja puolue oli syvässä kriisissä. Vuoden 1996 vaaleissa vihreillä ei ollut lainkaan ehdokkaita. Vuoden 2002 alussa vihreällä puolueella oli enää 250 jäsentä ja puolue oli vararikossa (Hloušek 2010, 78). Vihreän puolueen alasajo kuvastaa koko 1990-luvun Tshekissä vallinnutta ilmapiiriä, jossa vihreät arvot eivät löytäneet voimaa eivätkä kanavaa toimia. Huolimatta siitä, että Tshekki kärsi vakavista ympäristöongelmista, ei huoli kanavoitunut esimerkiksi vaalien tuloksiin. Toisaalta vihreiden puolueiden suosiota vähensi Hloušekin (2010, 83) mukaan post-materialististen arvojen puute, vahvojen johtajien puute ja koko taloudellisen transformaation luomat ongelmat koko itäisessä Euroopassa.

Horak (2000, 323) kuvaa Tshekin ympäristöpolitiikasta vuosina 1989–1998 identifioituvan kolme eri vaihetta. Ensimmäinen oli vain muutaman vuoden kestänyt julkinen kannatus ja nousu, jota seuraavina vuosina luotiin perustava pohja ympäristölainsäädännölle huolimatta vähenevästä kannatuksesta. Vuodesta 1992 alkaen ympäristöministeriön toiminta heikentyi, mutta ympäristöpolitiikan asemaa vahvisti 2000-lukua lähestyttäessä sen käyttö instrumenttina, jolla tavoitetaan EU-jäsenyys (Horak 2000, 323). EU:lla oli suuri merkitys Tshekin ympäristöpolitiikan kehitykselle vuodesta 1995 alkaen maan pyrkiessä täyttämään jäsenyysvaatimukset. (Pavlínek & Pickles 2004, 258).

2.3 1997–2003 uusi aikakausi

Klausin aikakaudella ympäristöliike joutui poliittisesti marginaaliin (Fagan, 2004, 5). Vuonna 1997 Klausin oikeistolaisen siiven vallan hiipuessa, ympäristöjärjestöt saivat hiljalleen lisää tilaa toimia politiikassa ja tätä aikakautta kutsutaankin ympäristöpolitiikan uudeksi aikakaudeksi Tshekissä (Fagan, 2004, 5). Temelinin valmistumiseen tämä muutos ei kuitenkaan lopulta vaikuttanut, vaan yllättäen Milos Zemanin johtama hallitus päätyi jatkamaan Temelinin rakentamista. Vuonna 1999 erimielisyydet Tshekin hallituksen sisällä koskien Temeliniä kasvoivat. Tällöin riippumaton kansainvälinen komitea arvioi, ettei Tshekki tarvitse suuren ydinvoimalan tuottamaa sähköä seuraavaan viiteentoista vuoteen (Pavlánek, 2000, 259). Tällöin myös Havel kommentoi selvityksen vieneen hänen kaiken uskonsa Temelinin kannattajien lausunnoilta (Wesolowsky 1999, 16).

Kaikkiaan suuri ongelma tshekkiläisessä politiikassa on korruptio, joka vaikuttaa myös ympäristöpolitiikassa ja korruptiota on pidetty eräänä suurimmista syistä tehottomalle ympäristöpolitiikalle (Muscat 2011, 115). Toinen merkittävästi Tshekin ympäristöpolitiikan vaikuttanut seikka oli sen ollessa Klausin ohjaamaa 1990-luvun alusta saakka. Klausin vahva näkemys on onnistunut peittoamaan vastustavat mielipiteet ympäristöä koskevissa päätöksissä. Erityistä on myös, että Havel, jota Tucker (2000, 162) kuvasi “syvästi vihreäksi”, ei ottanut merkittävää roolia ympäristöpolitiikassa, sillä monissa muissa asioissa Havel toi äänensä kuuluviin. Tuckerin (2000, 207) näkemyksen mukaan Havel pakoili osittain vastuuta:

As a Heideggerian dissident, Havel blamed the environmental disaster in Czechoslovakia on rationality and technology. As president, he had to contend with the conflicting imperatives of his moral convictions and his responsibility for maintaining Czechoslovakia’s industrial base, and with it industrial employment. He escaped the conflict by leaving virtually all economic and environmental decisions to Finance Minister Václav Klaus (who later became prime minister).

Tuckerin huomio siitä, kuinka Havel jätti päätökset vain Klausille, on kuitenkin jyrkkä. Esimerkiksi Zantovsky (2014, 424) kutsuu paradoksaaliseksi tilannetta, jossa Havel oli presidenttinä, sillä presidentin oli vaikeaa tulla kuulluksi kotimaassaan, sillä kannanottoihin reagoitiin vahvasti muistuttaen, että presidentti on virassaan parlamentin tahdosta.

2.4 Ydinvoimapolitiikan erityispiirteitä Tshekissä

Tshekin voidaan yleisesti katsoa olevan ydinvoimamyönteinen maa. Jan Osička ja Filip Černoč ovat tutkineet syitä tähän ydinvoimamyönteisyyteen. Osička & Černoč (2017, 9) kuvaavat, kuinka Fukushima ydinvoimaonnettomuuden jälkeen Euroopan komissio tiukensi ydinvoiman turvallisuussääntöjä ja monet Euroopan maat pyrkivät pois ydinvoiman käytöstä, ja tuovat esiin jopa Ranskan harkinneen ydinvoimapolitiikkaansa, mutta kuinka samanaikaisesti Tshekki toi esiin suunnitelmansa rakentaa jopa 14 uutta reaktoria vuoteen 2060 mennessä, vaikkakin vuonna 2014 laski määrää kahden ja neljän

väliin. Tämä on selkeää jatkumoa Tshekin ydinvoimapolitiikalle, jonka linjaa ei ole onnistunut muuttamaan esimerkiksi mikään merkittävä ydinvoimalaonnettomuus.

Osička & Černoč (2017, 9) tuovat esiin, kuinka Tshekin ydinvoimapolitiikka on merkittävästi erilaista kuin esimerkiksi Itävallan tai Saksan, ja ydinvoimamyönteisyys jatkuu huolimatta pitkistä rakennusajoista, suurista kustannuksista ja ydinvoimaloiden tuottaman energian joustamattomuudesta. Osička & Černoč (2017, 9) selittävätkin valintaa rakentaa energiapolitiikka ydinvoiman ympärille maan päätöksentekoprosessin ja kulttuuristen tekijöiden kautta. Näin ollen energiapolitiikan mahdollistavat tai estävät rakenteelliset ja kulttuurilliset ympäristöt, joihin päätöksentekoprosessi perustuu, ja nämä kuvaavat Tshekin energiapolitiikkaa ja selittävät miksi Tshekki valitsee kyseisen tavan, joka mahdollisesti lopulta tulee sopimattomaksi alueen tai koko Euroopan markkinoilla (Osička & Černoč 2017, 9).

Osička & Černoč (2017, 10) perustelevat Tshekin energiapolitiikkaa strategisen kulttuurin kautta, jossa ideat ja käyttäytymismallit ovat jaettu muiden päätöksentekoyhteisön jäsenten kanssa, jolloin yhteiskunnan rakenne vaikuttaa yhteisön jäseniin. Tshekkoslovakiassa energiasta tuli merkittävä poliittinen aihe toisen maailmansodan jälkeen hiiliteollisuuden uudelleen järjestäytyessä, jolloin tarvittiin strategioita hiilen riittävyyden turvaamiseen (Osička & Černoč 2017, 10). Osička & Černoč (2017, 10) kuvaavat, kuinka jo 1950-luvulla huomattiin hiilen riittämättömyys ja se, kuinka Tshekillä oli mahdollisuus valmistaa suurin osa ydinvoimalan osista, sekä kaivaa uraania, jolloin ydinvoimasta tuli osa maan energiantuotantoa. Myös Neuvostoliitto tuki Tshekkoslovakian ydinvoimahankkeita ja vuoteen 1991 mennessä kahdeksan suunniteltua yksikköä oli toteutettu ja toiset kahdeksan rakenteilla, mukaan lukien Temelin, ja tämä kehitys jatkuu yhä (Osička & Černoč 2017, 10). Näin ollen kommunistinen historia on selkeästi vaikuttanut päätöksenteon rakenteisiin, joilla pidetään yllä ydinvoimaa merkittävänä energianlähteenä.

Kulttuurillisista seikoista Osička & Černoč (2017, 10) tuovat esiin riippumattomuuden muista koskien energiantuotantoa, kuvan ulkoisesta vihollisesta sekä pienen roolin, joka ydinjätteen sijoituksella on tshekkiläisessä diskurssissa. Osička & Černoč (2017, 10) kuvaavat kuinka energiaomavaraisuus oli 1990-luvun debateissa koskien Temeliniä tärkeässä roolissa. Tämä omavaraisuuden ajatus on siis olennainen osa tshekkiläistä

energiapolitiikkaa, ja sillä on vahva rooli argumentoinnissa. Osička & Černoch (2017, 10) kuitenkin kuvaavat, kuinka tämä ei ole vain Tshekille ominaista, vaan omavaraisuus on tärkeää monien maiden energiapolitiikassa, mutta Tshekille ominaista onkin juuri ydinvoiman suosiminen. Huomioon otettavaa on, että ydinvoima nähdään Tshekin diskurssissa kotimaisena energianlähteenä huolimatta siitä, ettei tshekkiläisiä yrityksiä enää olekaan mukana ydinvoiman etulinjassa (Osička & Černoch 2017, 10). Tätä Osička & Černoch (2017, 10) selittävät sillä, että ydinvoiman teknologinen puoli nostaa sen roolia insinööriyön tuotteena enemmän kuin luonnollisena energianlähteenä. Muita syitä ovat ydinvoima energianlähteenä, joka vähentää herkkyyttä jakelun häiriöille, Tshekin uraanin tuotto, ja kolmantena ajatus siitä, kuinka ydinvoimalat ovat osa Tshekin teknologista osaamista, jolloin ydinvoimaa on saatavilla kotimarkkinoilla (Osička & Černoch 2017, 10).

Ulkoisen vihollinen on Osičkan & Černochin (2010, 11) mukaan nähtävissä erityisesti keskusteluissa koskien Temelinin rakentamisen loppuun saattamista, jolloin energia-asiantuntijat korostivat huolta hankkeen eduista ja tarpeellisuudesta. Osička & Černoch (2017, 11) nostavat esiin, kuinka ydinvoiman julkinen kannatus laski 60–70 prosentista jopa 47 prosenttiin 1990-luvun loppuun mennessä, ja tuovat esiin kuinka Itävalta ja Saksa protestoivat hanketta vastaan, Saksa toivoen lykkäämistä kun taas Itävalta koko hankkeen hylkäämistä. Osička & Černoch (2017, 11) toteavat, kuinka tämä nosti puolestaan ydinvoiman kannatusta tshekkiläisten keskuudessa, sillä muiden maiden puuttuminen maan päätöksiin nähtiin vaikeana hyväksyä, erityisesti kun mukaan tuotiin uhka EU-jäsenyyden hylkäämisestä. Tämä on olennaista koko tshekkiläisessä ydinvoimapolitiikassa, jossa muiden maiden vaikutus on yksi merkityksellisimmistä teemoista koskien diskurssia.

Osička & Černoch (2017, 11) tuovat esiin myös Saksan Atomausstieg-päätöksen, johon tshekkiläinen energiateollisuus on suhtautunut negatiivisesti kutsuen päätöstä impulsiiviseksi tai tunteelliseksi, korostaen rationaalista ajattelua, joka tshekkiläisessä energiapolitiikassa olisi nähtävissä, ja uskoen että Saksan päätökset voisivat vaikuttaa paikallisiin markkinoihin. Näin ollen Saksan ydinvoimavastaisuus lähinnä vakiinnutti Tshekin energiateollisuutta ja sen ydinvoimamyönteisyyttä (Osička & Černoch 2010, 11). Ulkoisen vihollisen rooli on tshekkiläisessä diskurssissa usein annettu juuri Itävallalle ja Saksalle. Valtion suvereniteetti on ollut olennaisin osa argumenteissa, jotka puolustavat Tshekin valitsemaa tietä, ja näin ollen tähän vaikuttamaan pyrkivät tahot ovat vihollisia. Myös usein kuultu argumentti sekä Tshekin parlamenttikeskusteluissa, että esimerkiksi

Itävallan kuvaillessa Tshekkiä, on ylimielisyys. Tshekki näkee muiden maiden suhtautumisen ylimielisenä, kun taas muut maat näkevät Tshekin toiminnan vastaavana.

Kolmas kulttuurillinen teema koskien Tshekin ydinvoimapolitiikkaa on suhtautuminen ydinjätteeseen. Osička & Černoch (2017, 11) kuvaavat, kuinka useissa kehittyneissä maissa sekä turvallisuus, että keskustelu ydinjätteestä ovat suuri osa keskustelua ydinvoimasta, kun taas Tshekissä ydinjäte nähdään vain teknisenä ongelmana, josta insinöörit pitävät huolta. Näin ollen unohdetaan esimerkiksi ajatus siitä, kuinka ydinjäte jää tulevien sukupolvien huoleksi, sillä sitä ei nähdä ratkaisemattomana ongelmana. Osička & Černoch (2017, 11) selittävät, kuinka vastuussa olevat ministerit eivät usein halua ottaa merkittäviä edistysaskelia koskien päätöksiä, joissa loppusijoituspaikka valitaan, vaan vastuu vieritetään radioaktiivisen jätteen säilytyspaikan päättävälle virastolle, jolla ei ole kompetenssia tehdä poliittisia päätöksiä. Osička & Černoch (2017, 11) kuvaavat kuinka diskurssi koskien ydinjätettä on siis Tshekissä erillinen koskien ydinvoimapolitiikkaa, sillä ydinjäte on jo tässä diskurssissa olemassa, jolloin sitä ei tarvitse ottaa huomioon uuden energiapolitiikan suunnittelemisessa, ja tämä johtaa ajatukseen siitä, että ydinvoima olisi ympäristön kannalta suotuisa vaihtoehto. Tämä ajatus on selkeästi saanut merkittävän roolin tshekkiläisessä ydinvoimapolitiikassa, sillä Osička & Černoch (2017, 11) esittävät, kuinka jopa Vihreän puolueen äänestäjistä vuonna 2009 jopa 41 prosenttia kannattivat ydinvoimaa muiden energiantuotannon, jopa uusiutuvien energiamuotojen ylitse.

Tshekkiläistä ydinvoimapolitiikka kuvaa myös polkuriippuvaisuus, joka on Osičkan & Černochin (2017, 11) mukaan osa energiategollisuutta mutta erityisesti löydettävissä 1990-luvulla demokratisoitumisprosessin läpikäyneissä maissa. Tämä on osa suunnitelmatalouden perintöä, sillä energiatuotantoa ovat hallinneet teknikot, jolloin ympäristö, talous tai sosiaalinen puoli energiantuotannossa ei ole ollut suuressa roolissa (Osička & Černoch 2017, 11). Osička & Černoch (2017, 11) kuvaavat, kuinka teknikot ovat olleet ammattilaisina päätöksentekojoukoissa, ja näin ollen Tshekin energiapolitiikasta on ollut päättämässä suljettu ja teknisesti orientoitunut yhteisö, jolloin julkiselle keskustelulle ei ole ollut tilaa. Osičkan & Černochin (2017, 11) mukaan tällainen päätöksenteon rakenne lisääntyy itsessään, sillä on uskomus, kuinka teknisiä osajia on oltava päätöksentekijöiden joukossa, ja koska päätöksiin vaikuttaa päättäjien identiteetti ja tausta, näkyy se eittämättä päätöksissä. Näin ollen tämä vakiintunut toimintamuoto vaikuttaa selkeästi ydinvoimapolitiikan kehitykseen ja sitä koskeviin valintoihin.

3. RETORIikka JA ARGUMENTAATIO

3.1 Retorinen analyysi tutkimusmenetelmänä

Wiesnerin, Haapalam & Palosen (2017, 2) mukaan parlamenttidebatit ovat täsmällisin, sekä sopivin muoto debateista poliittisena toimintana ja perustuvat puolesta ja vastaan puhumiseen. Wiesner ym. (2017, 2) mukaan debateiden tutkiminen antaa mahdollisuuden tutkia ilmiöitä, sillä kaikilla ilmiöillä ei ole välttämättä poliittista aspektia, mutta kaikista ilmiöistä voi tulla poliittisia. Temelin on vain ydinvoimala, mutta sen ympärille noussut poliittinen ilmiö tekee siitä otollisen tutkimuskohteen. Debatin erottaa tavallisesta dialogista sen sisältämän etujen ja haittojen tuominen esiin ja sen aktiivinen pyrkimys suostutella vastapuolta omalle kannalleen (Wiesner ym. 2017, 3). Wiesner ym. (2017, 3) kuvaakin, kuinka debatit voivat tarjota hedelmällisen aineiston poliittiselle analyysille, sillä se näyttää aiheen sisältämiä ristiriitoja.

Retoriikka on toimiva tutkimusväline, sillä Ilie (2010, 1) mukaan parlamenttikeskustelujen tutkiminen antaa ymmärrystä parlamentin roolista asioiden deliberaatiossa. Parlamentti antaa ainutlaatuisen paikan avoimelle keskustelulle ja puolesta ja vastaan puhumiselle, ja keskittymällä Temeliniin parlamenttikeskusteluissa, voidaan rajata näkökulma, jolla voidaan saada laajempi ymmärrys tietystä politiikan kentästä. Ideoista ja vaihtoehdoista keskusteleminen ja väittelemine antavat parlamenttikeskusteluille aseman arvojen ja identiteettien muokkaajana (Ilie 2010, 2). Näin ollen parlamenttikeskustelut antavat kuvaa eri maiden poliittisesta kulttuurista ja muutoksista. Ilie (2010, 2) mukaan parlamenteille on muodostunut rakenteellista kompleksisuutta, johon ovat johtaneet käytösnormien, proseduurien ja päätöksentekoprosessien konventionaaliset tavat. Myös edustajien rooli on kehittynyt ja he käyttävät Ilie (2010, 2) mukaan tapoja ohittaa normeja, joka puolestaan kehittää taas parlamenttikeskusteluja.

Ilie (2010, 2) tuo esiin parlamenttikeskustelujen tärkeimpiä tekijöitä, joista ensimmäinen on dialogitavat ja -strategiat, joilla voidaan haastaa vanhoja tapoja. Toinen Ilie (2010, 2)

esiin tuoma tekijä on konteksti, erot paikallisessa ja globaalissa tavassa toimia, sekä edustajien toiminta ja näkemykset. Kolmantena tekijänä Ilien (2010, 2) mukaan ovat edustajien roolivaihdokset puolueen edustajasta esimerkiksi ammattinsa edustajiksi. Näihin kuuluvat myös edustajien väliset valtasuhteet ja ryhmien sisäinen toiminta. Lisäksi Ilie (2010, 2) tuo mukaan yleisön vaikutuksen kaikilla eri tasoilla. Ilien (2010, 2) mukaan kaikkia näitä tekijöitä voidaan tutkia keskittymällä kielen käytön erilaisiin tapoihin

3.2 Retorisen tulkinnan keinot

Parlamenttikeskustelujen tulkinnan avuksi käytän Roderick P. Hartin kriittistä retoriikan tulkintaa sekä Ruth Wodakin kriittisen diskurssianalyysin keinoja. Hartin (1997, 19) mukaan olennaista retoriikan tutkimiselle on kriittinen perspektiivi, jolloin kritiikin on oltava skeptistä ja tarkkanäköistä. Hartin (1997, 6) mukaan retoriikka on erityistä ihmisten toimintaa, joka vaatii erityistä taitoa ymmärtää sitä, ja ymmärtämällä retoriikkaa voi saada oman erityisen perspektiivin maailmasta. Nämä ovat retoriikan ominaisuuksia, joiden pohjalta Hart aloittaa retoriikan analysoimisen. Retoriikkaa luo Hartin (1997, 7) mukaan tarinoita tyhjistä, käyttää symboleja mielikuvien luomiseen ja tuo esiin vaihtoehtoja, joita kuulija ei ole vielä mahdollisesti harkinnut ja näillä tarinoilla on aina tarkoitus. Parlamenttikeskusteluissa, jotka keskittyvät Temeliniin, tämä tarkoitus on saada kuulija ymmärtämään Temelin esimerkiksi uhkana.

Hartin (1997, 88) viisi edellytystä retoriikalle ovat puhujan kielen käyttö, näyttäminen auttajalta vihollisen sijaan, kuulijalle luotu tarve uusien ideoidensa toteuttamisesta, kuulijan valinnan mahdollisuuksien kaventaminen, ja hienovaraisuus, joka näkyy jättämällä puolustettujen aiheiden tarkat yksityiskohdat pimentoon. Näitä edellyksiä pyrin löytämään keskusteluista, jotka koskevat Temeliniä. Lisäksi tekstistä etsittäviä asioita ovat esimerkisarjat ja laajennetut esimerkit, joita voi käyttää retorisisina todisteina (Hart 1997, 88). Yksi parlamenttikeskusteluista etsittävä retorinen keino on määrään vetoaminen, sillä se lisää Hartin (1997, 88) mukaan olennaisuutta ja konkretiaa puhujan antamaan esimerkkiin.

Lisäksi aineistosta on löydettävissä erilaisia narratiiveja. Hart (1997, 93) perustelee narratiivin merkitystä sillä, kuinka ne lumoavat kuulijoita herättävät sisäisiä uinuvia kokemuksia sekä paljastavat hienovaraisesti ehdotetun argumentin. Näitä narratiivin ominaisuuksia Hart (1997, 93) perustelee narratiivin luonnollisella aikajanalla, jossa on alku, keskikohta ja loppu, joka saa kuulijan kuuntelemaan asian alusta loppuun. Narratiivit myös sisältävät kuvausta ja tarinoita ihmisistä sekä yksityiskohtaisuutta ja narratiivi on primitiivinen ja mukana kaikissa kulttuureissa, ja se ei väittele vaan toteaa (Hart 1997, 93). Hartin (1997, 94) mukaan hyvä narratiivi saa kuulijan itse päättämään tarkoituksia ilman että niitä tarvitsee sanoa ääneen. Retorisen narratiivin erityispiirteitä on lyhyys, toistavuus, summittaisuus kuvailussa, sen keskeytettävyyden sekä sen tavallisuus. Narratiivia tutkittaessa Hartin (1997, 96) mukaan on olennaista löytää minkä osan sisällöstä narratiivin on tarkoitus paljastaa. Narratiivi peittää myös sisältöä sen lisäksi että paljastaa sitä ja esittää näin myös kysymyksen siitä, kuinka tehokkaasti narratiivi käsittelee aihettaan, jolloin voidaan arvioida sen uskottavuutta sekä tarkkuutta (Hart 1997, 97).

Rakenne ja kaava ovat myös Hartin (1997, 107) mukaan olennainen osa diskurssianalyysiä. Tällöin voidaan määrittää kuinka paljon tietyt asiat saavat huomiota ja missä järjestyksessä, joka vaikuttaa puheen tehoon ja vaikuttavuuteen. Hartin (1997, 111) mukaan on olennaista viestin muoto, painotus, tiiviys sekä ajoittaminen.

Wodak (2009, 29) tuo esiin käsitteen politiikan tekeminen, joka näkyy asiassa, joka aiheuttaa ongelmia, vaatii niin kansalaisten kuin poliitikkojen osallistumista ratkaisuun, jolloin status quon on muututtava. Wodak (2009, 29) kuvailee politiikan olevan epäsuorasti myös linkittyneenä muotoilemiseen, ajatteluun sekä tekemiseen. Wodakille (2009, 29) nämä ovat yhdistelmä materiaalisia ja mentaalisia verbejä sekä prosesseja politiikan tekemisessä ja ennen politiikan tekemistä on Wodakin mukaan ajateltava uudestaan politiikkaa, joka korostaa väliaikaisuutta ja tällöin jokainen tilanne on aina osaltaan väliaikainen ja jatkuvassa muutoksessa. Wodakin teesit koskevat Euroopan unionia, jossa ”Europan tekeminen” on olennainen tausta Wodakin argumentteihin politiikan tekemisestä. Kuitenkin ne ovat sovellettavissa myös yleisesti ajatukseen siitä, mitä politiikan tekeminen on ja pyrin ottamaan tämän näkökulman myös mukaan tutkimalla, kuinka ydinvoimapolitiikkaa tehdään Temelinin kautta.

Wodakille (2009, 32) kielen tutkiminen politiikassa on poikkitieteellistä tai monitieteellistä ja Wodakin mukaan kriittinen diskurssianalyysi on teoreettinen viitekehys, joka ottaa huomioon kritiikin, ideologian ja vallan. Wodak (2009, 25) korostaa sosiaalisen kritiikin konseptia, joka ottaa huomioon kolme eri näkökulmaa. Ensimmäinen on tekstin ja diskurssin sisäinen kritiikki, jossa löydetään epäjohdonmukaisuuksia, paradokseja ja ongelmia tekstin tai diskurssin rakenteissa, toinen osa on sosio-diagnostinen kritiikki, joka keskittyy manipuloiviin tai suostutteleviin osiin diskurssissa, jolloin mukaan voidaan ottaa konteksti ja erilaiset teoreettiset mallit, ja kolmas osa on tulevaisuuteen liittyvä mahdollinen kritiikki, jonka avulla pyritään löytämään parannuksia kommunikaatioon, kuten löytää ratkaisuja siihen, kuinka voidaan vähentää kielimuureja (Wodak 2009, 35).

Wodak (2009, 40) lainaa Faircloughin kuvausta genreistä kuvaten genren olevan tapa käyttää kieltä tietyn tyyppisen sosiaalisen toiminnan yhteydessä. Hartin (1997, 108) mukaan genrejä tarvitaan, sillä puhujat imitoivat toisiaan jatkuvasti, jolloin genrejä voidaan muodostaa ja Hart tiivistää genren olevan viestejä joilla on rakenteellisia ja sisällöllisiä samanlaisuuksia ja näin ollen ne luovat odotuksia kuulijoissa. Toiminnan kenttä antaa rajat diskurssille poliittisessa toiminnassa ja yhdistää eri toimintojen, kuten julkisen mielipiteen muokkaamisen ja puolueen sisäisen konsensuksen (Wodak 2009, 40). Wodak (2009, 40) korostaa diskurssin ja diskurssien aiheiden leviämistä toisiin diskursseihin sekä aiheisiin sekä näiden kaikkien toimimista osittain samalla alueella. Wodakin (2009, 40) mukaan identiteettien rakentaminen diskurssien avulla osoittaa ”positiivisen kuvauksen itsestä luovien strategioiden käyttöä ja negatiivista kuvausta toisista”. Koko diskurssien näkymisen ja käytön ydin on luoda mielikuvia itsestä ja muista luoden otollinen ilmapiiri ajatusten hyväksymiselle.

Wodak (2009, 42) keskittyy näihin strategioihin, joilla mielikuvia itsestä ja toisista luodaan. Viittaus- tai nimeämisstrategiassa käytetään kategorisointia, kuten metaforia, metonyymejä ja synekdokeeta, jolloin yhtä voidaan käyttää esimerkkinä kokonaisuudesta, tai päinvastoin kaikki ovat samaa kuin suuri kokonaisuus (Wodak 2009, 42). Toinen strategia on kuvailla ryhmää tai sen jäseniä oletusten perusteella joka on lähellä nimeämisstrategioita ja kolmas Wodakin kuvailema strategia on argumentoiva ja tarkoituksena luoda topos siitä, mitkä syyksi lukemiset ovat oikeutettuja, josta Wodak käyttää esimerkkinä sitä, onko jonkin henkilön sosiaalinen tai poliittinen ulossulkeminen tai mukaan ottaminen oikein (Wodak 2009, 41–42). Topos on Wodakin (2009, 41) mukaan

sitova osa argumentaatiota, tarkka tai äänetön ja topos on olennainen, sillä se on silta argumentista johtopäätökseen ja Wodak tiivistääkin topoksen merkityksen avainideoiden varastona, josta päätelmät voidaan kehittää. Wodakin (2009, 44) mukaan topoksia ovat esimerkiksi historia tai uhka. Wodakin (2009, 43) mukaan näillä oikeutuksilla muut toimijat voidaan asettaa vastuuseen ongelmista. Neljäs strategia on näkökulman rajaaminen tai diskurssin representaatio, jossa diskurssissa mukana oleminen ilmaistaan ja Viidentenä strategiana on voimistava strategia, toisaalta lieventäminen, jolloin ehdotusta voidaan muokata tarpeen mukaan (Wodak 2009, 44). Kaikkien strategioiden taustalla on kuitenkin Wodakin (2009, 41) mukaan oikeutus ja legitimitetti, jolla positiivisia ja negatiivisia kuvia itsestä ja toisista luodaan ja nämä ovat Wodakin mukaan suostuttelevan retoriikan elementtejä, joilla erilaisia strategioita toteutetaan.

Tieto on olennainen osa Wodakin retoriikan tutkimusta. Wodakin (2009, 45) mukaan diskurssianalyysin tulee identifioida tieto, jota tietyssä diskurssissa ja tekstissä käytetään, sillä tieto on ehdollista ja se vaihtelee eri aikoina ja eri paikoissa. Olennaista on tiedon ja vallan suhde, sekä ymmärtää edeltävät tapahtumat, säännöt sekä puhujien tilanne ja mielipiteet (Wodak 2009, 46). Parlamenttikeskustelua Temeliniä koskien ovat edeltäneet regiimimuutos sekä esimerkiksi vaarantunut EU-jäsenyys, joka nähtiin tärkeänä maan kehityksen kannalta. Tätä tietoa voidaan Wodakin (2009, 46) mukaan kutsua organisatoriseksi tiedoksi, joka voi olla manifesti tai ei ääneen sanottu. Tieto on olennaista myös puhujille heidän voidakseen ottaa kantaa ja debatteihin. Wodakin (2009, 47) mukaan ”ilmaisuja, vihjailuja ja päätelmiä ei voida ymmärtää ilman jaettuja edellytyksiä ja oleellista tietoa näillä alueilla”, jota Wodak kuvaa asiantuntijatiedoksi. Kolmanneksi tiedon lajiksi Wodak (2009, 47) nimeää poliittisen tiedon, jota esimerkiksi lobbaaminen on ja tämä tieto vaatii laajaa ymmärrystä taktiikoista, strategioista, muiden vahvuuksista sekä asemista ja nämä tiedot ovat Wodakin mukaan toisiinsa kietoutuneita. Erilaisen tiedon ja tiedon suhteesta valtaan on kuitenkin saatavissa syvempää ymmärrystä erilaisista diskursseista sekä niiden taustoista. Wodakin (2009, 47) mukaan tärkeää on myös oletus jaetusta tiedosta, jolloin kuulijat voivat ymmärtää puhujan tavoitteet. Edellytykset ovat olennaisia, sillä ne voivat Wodakin (2009, 48) mukaan tietoisesti rajata kuulijoiden joukkoa, joka korostaa tiedon ja vallan suhdetta. Ymmärtääkseen tshekkiläistä parlamenttikeskustelua on ymmärrettävä Tshekin ulkopoliittista tilannetta ja viittauksia esimerkiksi Itävallan toimintaan tai maan historiaan.

Hartin (1997, 2) mukaan retoriikka on kielen käytön taitoa, joka auttaa ihmisiä kaventamaan valintojaan eriteltävissä olevien tai eroteltujen poliittisten vaihtoehtojen välillä. Hart (1997, 7) näkee retoriikan yhteistoiminnalliseksi. Olennaista on, että retoriikkaa ei voida tehdä yksin. Se on ihmisten taito, ja olennaista sille on väliaikaisuus. Retoriikka luodaan sen hetkisellä kielellä. Retoriikalla on myös rajoitteensa, pelkkä puhuminen ei aina johda haluttuun lopputulokseen. Hartin mukaan retoriikka on myös raivostuttavaa, koska sillä ei ole lakeja. Retoriikka luo sosiaalista tietoa väittelyn kautta, joka on olennaista ihmisille. Hart korostaa retoriikan luonnetta monia oletuksia omaavana mutta silti moniulotteisena. Hart (1997, 13) luokittelee retoriikan käyttötarkoituksia. Ensimmäinen on retoriikan kyky purkaa, ihmiset haluavat tehdä historiaa ja puuttua historian kulkuun, retoriikka voi myös viedä huomiota muilta ideoilta tai retoriikka voi myös laajentaa näkemyksiä tuoden esiin uusia ongelmia ja ratkaisuja niihin tai asioita, joita ei pidetty aikaisemmin tärkeinä.

Hart kuvailee retorista kritiikkiä toiminnaksi, ”jossa tunnistetaan retoriikan sekaannuksia ja selitetään ne tehokkaalla ja kattavalla tavalla” (Hart 1997, 23). Retoriikan tutkiminen antaa yleistä ymmärrystä tapaustutkimuksen avulla. Tutkimalla parlamenttikeskusteluja koskien Temeliniä, saadaan laajan kuvan keskustelusta, jota ongelmallisesta Temelinistä on käyty. Hartin (1997, 26) mukaan ensin on olennaista eristää ilmiö, jota tutkitaan, kuvailla sen erityispiirteet, luokitella ominaisuudet, tulkita kaavat sekä arvioida ilmiötä. Temelinin tapauksessa vuonna tilanne oli Tshekille ulkopoliittisesti hankala. Itävallan uhkaus käyttäa veto-oikeuttaan Temeliniä vastaan sai poliittiset päättäjät varpaille. Keskusteluissa korostettiin erityisesti Itävallan ylimielistä asennetta ja Tshekin asemaa suvereenina valtiona, jolla on oikeus ydinvoimalaansa.

Hart nostaa esille tilanteiden analysoimisen. Hart (1997, 40) korostaa tekemistä puheakteissa. Puhuessa puhuja tekee tietoisia päätöksiä siitä, mitä aiheita hän nostaa esiin. Temelinin nostaminen esiin puhuttaessa Tshekin ulkopolitiikasta, vaikka aihe tietoisesti aikaisempina vuosina pyrittiin rajaamaan koskemaan vain Tshekin energiapolitiikkaa, jolla ei pitäisi olla vaikutuksia muihin maihin. Hartin (1997, 41) mukaan olennaista on, että puhujalla on tunne siitä, että jokin on väärin. Hart (1997, 41) toteaa ”politiikkojen puhuvan politiikkaa kun kuvittelevat, että heidän laillinen mandaattinsa on ongelmissa.” Parlamenttikeskusteluissa esiin tuleva ongelma on juuri Temelin. Olennaista Hartin (1997, 41) mukaan on myös, ettei puhuja ole vielä epätoivoinen, asioilla on vielä mahdollisuus

muuttua ja näin Hartin mukaan puhuessaan ihmiset siis osoittavat toivoa olevan jäljellä. Hartin (1997, 41) mukaan puhujan on oltava sitoutunut, ei välttämättä aiheeseen, mutta esimerkiksi itseensä tai ehdotukseen, jota puhuja ajaa läpi. Olennaista on myös yleisön valmius muutokseen, jolloin puhumisella on potentiaali muuttaa tai vaikuttaa asioihin (Hart 2009, 42). Hart (1997, 42) tiivistää nämä puheaktin ehdot lauseeseen: ”puhumalla tästä aiheesta yleisölleen tässä tapahtumassa ja tässä ajassa, mitä ”uutisia” puhuja antaa?” Tällöin on olennaista löytää puhujan ja aiheen välinen suhde, jolloin retorista kritiikkiä voidaan muodostaa. Näitä retorisia keinoja pyrin löytämään parlamenttikeskusteluista koskien Temeliniä.

3.3 Tshekin parlamentaarisen toiminnan erityispiirteitä

Perehtymällä Tshekin parlamentaarisen toiminnan historiaan ja analyysiin sen tavoista, saadaan lähtökohta omalle tutkimukselleni. Aineistonani toimivat tshekkiläiset parlamenttikeskustelut vuosien 1982–2001 välillä. Yordanka Bruteig on tutkinut kuinka parlamentaarinen diskurssi Tshekkoslovakiassa ja Tshekissä on muuttunut sosiaalisten ja poliittisten muutoksien myötä. Bruteig analysoi muutosta debateissa ja myönnyttelytavoissa kommunistisen vallan lujittumisen ajalta 1940-luvun lopulta vuoden 2008 debatteihin asti, ja hänen esiin tuomiaan muutoksia on mahdollista löytää myös parlamenttikeskusteluista koskien Temeliniä. Bruteigin (2010, 265) mukaan parlamentilla on merkittävää poliittista ja sosiaalista merkitystä ja kuvaa vuoden 1989 jälkeisen uudelleen demokratisoitumisen tuoneen Tshekille pluralistisen puoluejärjestelmän sekä uuden lain, instituution ja julkisen kommunikaation.

Bruteig (2010, 265) kuvaa, kuinka parlamenttisessiot ovat lainsäädännöllistä ja hallinnollista toimintaa, ja tämä on vaatimus poliittisen vallan legitimitetille. Tämä antaa Bruteigin (2010, 266) mukaan oletuksen poliitikkojen asianmukaisesta kommunikaatiosta kansalaisten kanssa. Tshekki oli Bruteigin (2010, 267) mukaan ensimmäisiä alueita, jotka julkaisivat stenografisia raportteja luettavaksi netissä. Tämä antaa laajan aineiston tutkia muutoksia ja tapoja, joita Tshekin parlamentin toimintaan sisältyy. Bruteig (2010, 267) kuvaa kuinka puhutun lisänä ovat aplodit, musiikki ja muut pelkän puheen ulkopuoliset toiminnat, jotka on mainittu tekstissä, kuitenkin kehonkieli ja ilmeet jäävät luonnollisesti

käsittlemättä. Retorisella analyysillä saavutetaan puhutun kielen merkityksiä, mutta se jättää ulkopuolelleen muita vaikuttamisen keinoja.

Bruteigin (2010, 268) mukaan tshekkiläistä parlamentaarista diskurssia ei ole tutkittu systemaattisesti. Tshekkiläinen diskurssi koskien Temeliniä antaa rajatun lähestymistavan juuri diskurssiin koskien ympäristöpolitiikkaa. Bruteigin (2010, 268) mukaan tshekkiläinen poliittinen kulttuuri on muokannut poliitikkojen puhetapoja, ja myös käytös parlamentissa on muokannut poliittista kulttuuria. Näin ollen molemmilla on selkeää vaikutusta.

Bruteig (2010, 272) kuvaa parlamentaarisia metagenrejä, joiden rooli on tarjota kehykset parlamentin toiminnalle, ja Tshekissä nämä ovat perustuslaki sekä työjärjestys. Toimintakehys oli Bruteigin (2010, 272) mukaan sekä Tshekin että Tshekkoslovakian parlamenteissa samantapainen, kun taas metadiskurssit vuoden 1948 jälkeisissä parlamenteissa saattoivat rajoittaa sosiaalista toimintaa. Parlamenttidebatit ovat aiheorientoituneita ja yleisillä parlamenttidebateilla on kolme pääkohtaa: avaamisproseduurit, keskustelu ja keskustelun sulkeminen (Bruteig 2010, 273). Bruteigin (2010, 273) mukaan välikysymyksen teko on rajattua vain edustajainhuoneen jäsenille, ja suulliset välikysymykset tuotiin mukaan vuonna 1995. Lisäksi on mahdollisuus käydä keskustelua, os edustaja ei ole tyytyväinen hallituksen kirjalliseen vastaukseen, ja kirjalliset välikysymykset ovat suositumpia (Bruteig 2010, 273). Parlamenttikeskusteluissa koskien Temeliniä esiin tulee myös välikysymyksiä koskien Temeliniä. Näin voidaan tutkia, miten hallituksen vastauksiin reagoidaan.

Oleellinen kysymys Bruteigin (2010, 274) mukaan on, kenellä on oikeus puhua, ja selvää on, että edustajat voivat osallistua keskusteluun kaikista aiheista. Bruteig (2010, 273) kuvaa kuinka edustaja puhuu puolueensa puolesta, mutta oletuksena on puhua myös kansalaisten puolesta sekä omasta näkökulmastaan. Bruteig (2010, 274) kuvaa kuinka parlamentin kokoontumiset ovat tiedonvälityksellisiä tapahtumia, jossa osallistujilla on rooli puhua ja kuunnella. Bruteigin (2010, 274) mukaan parlamenttisesiot ovat osa institutionaalisen politiikan alaa, ja niillä on samalla selkeitä ideologisia elementtejä, jotka heijastelevat Tshekin poliittista kenttää. Täysistunnot ovat yleensä julkisia, ja kansalaisilla on mahdollisuus osallistua toimintaan vetoimuksilla sekä mulla ehdotuksilla (Bruteig 2010, 275). Bruteigin (2010, 275) mukaan kansalaisten roolia aktiivisina osallistujina näkee vetoomusten määrässä, mutta samalla kansalaisten luottamus parlamenttiin on ollut

huono. Yleisesti voidaan nähdä, kuinka postkommunistisessa yhteiskunnassa kansalaisten luotto vallankäyttäjiin on heikompi, samoin kuin yleinen kiinnostus politiikkaan.

Tshekin parlamentti koostuu edustajainhuoneesta ja senaatista ja Bruteigin (2010, 275) mukaan nykyisenkaltainen senaatti muotoutui vuonna 1996 ja tämä oli jatkoa ensimmäisen valtakunnan parlamentaariselle perinteelle, ensimmäinen valtakunnan ollessa Tshekki vuosina 1928–1938. Poliittinen valta on Bruteigin (2010, 275) mukaan aidosti edustajainhuoneella, kuten ensimmäisen valtakunnan aikana, ja Bruteigin mukaan sanaa parlamentti käytetään kuvaamaan juuri edustajainhuonetta. Tshekin tasavallan historiallinen traditio oli Bruteigin (2010, 275) mukaan voimissaan jo 1900-luvun puolivälissä, kunnes toinen maailmansota muutti tilannetta. Yksikamarinen parlamentti toimi toisen maailmansodan jälkeen vuoteen 1969 asti, jolloin se muuttui kaksikamariseksi Tshekkoslovakian sosialistisen tasavallan muotoutuessa ja tämän kaksikamarisen parlamentin tavoite oli Bruteigin (2010, 275) mukaan Tshekkoslovakian federalisaatio, ja näillä kamareilla oli yhtä suuri merkitys. Presidentin merkityksestä kertoo hänelle annettu vaihtoehto palauttaa lakiehdotus käsittelyyn, jota Vaclav Klaus käytti kaksi kertaa useammin kuin Vaclav Havel (Bruteig 2010, 276). Lakiehdotuksen voivat tuoda edustaja, ryhmä, senaatti, hallitus tai itsehallinnollinen alue ja edustajainhuoneen hyväksynnän jälkeen senaatilla on 30 päivää aikaa hyväksyä tai hylätä se (Bruteig 2010, 276).

Spatiaalisella rakentaneella on merkitystä kamareissa. Tämä esimerkiksi istumapaikkojen merkitys vaikuttaa Bruteigin (2010, 276) mukaan parlamenttidebattien luonteeseen. Senaatissa istutaan suorissa riveissä ja puolueiden mukaisessa järjestyksessä ja Bruteig (2010, 276) tuo esiin katsekontaktin puutteen eri puolueiden edustajien välillä istumajärjestyksestä johtuen. Bruteig (2010, 276) tulkitsee tämän ennustavan konsensuskeskeisiä istuntoja. Tälle vastapainona on edustajainhuone, jossa Bruteigin (2010, 276) mukaan istumajärjestyksellä mahdollistetaan aktiivisemmat debatit ja eri mielipiteitä omaavien edustajien kohtaaminen. Bruteig (2010, 276) tuo esiin, kuinka edustajat istuvat myös tilan sivuilla, jolloin kontakti on tiiviimpää. Bruteigin huomio esimerkiksi istumajärjestyksen vaikuttamisesta aktiivisuuteen korostaa parlamentin deliberatiivista luonnetta ja lisää ulottuvuutta parlamentaaristen debattien tutkintaan. Onkin luonnollista edustajainhuoneen avoimempi ympäristö debatille, sillä oppositiolla on merkitystä.

Kommunismien pohjustus alkoi Bruteigin (2010, 277) mukaan vuosien 1954–1953 aikana. Kubat toteaa Bruteigin (2010, 277) mukaan että tällöin Tshekki oli lähimpänä koskaan totalitaarista valtiota. Helmikuun 1948 jälkeen kommunistien ottaessa vallan vaikutuksia oli esimerkiksi uusi perustuslaki, joka turvasi kommunistisen puolueen johdon, talouden nationalisointi ja kulttuurinen muutos, joka näky venäjän kielen merkityksen kasvussa ja sensuurissa ja poliittisen vallan puuttumisella kirjalliseen tuotantoon (Bruteig 2010, 277). Parlamenttidiskurssi Tshekissä kommunismin aikana oli mitätöntä, ja vallan siirtyessä edustajat eivät tehneet aloitteita tai hakeutuneet puhujan paikalle (Bruteig 2010, 278). Tämä kuvastaa Bruteigin (2010, 278) mukaan historioitsijoiden tekemää havaintoa vallan siirtymisestä parlamentin ulkopuolelle vuoden 1948 jälkeen. Bruteigin tutkimana aikana edustajilla oli mahdollisuus olla eri mieltä, mutta tätä mahdollisuutta ei käytetty. Lisäksi päätökset vietiin läpi ilmoittamalla enemmistön tuella, mutta enemmistöä tai mahdollisia vastustajia ei eritelty (Bruteig 2010, 279). Bruteig (2010, 279) tuo myös esiin, kuinka oppositioon viitattiin parlamentin ulkopuolisina, kuten vehkeilijöinä tai ystävinä Englannista ja Amerikasta. Kommunismille tyypillisesti kansanedustajat yhteisesti legitimoivat asemansa kertoen toimivansa työtekevänsä kansan tahdon välittäjinä. Lisäksi Bruteig (2010, 278) löytää aplodien käytöllä ja muulla selkeillä eleillä tehdyn tuen johtajille olleen pysyvä osa käytäntöä.

Bruteig (2010, 279) näkee demokratian idean olleen voima, joka aktivoi kansalaisia politiikkaan vuoden 1989 jälkeen ja uusi perustuslaki ja uudet proseduurit toivat myös selkeää muutosta. Huomionarvoista on Bruteigin (2010, 280) mukaan kokemuksen vähyys uusien kansanedustajien joukossa. Bruteig tutkii vuoden 1991 maaliskuun 16 istuntoa. Yleisenä huomiona Bruteigin (2010, 280) mukaan debattien luonne oli muuttunut ja kansanedustajat olivat aktiivisia kommunikaatiossaan, johon kuuluvat kysymykset, huomiot, ja erimielisyyden esiintuominen. Parlamenttikeskusteluissa koskien Temeliniä on mahdollista löytää tämä samaa muutos. Bruteigin (2010, 281) mukaan näissä parlamenttikeskusteluissa on nähtävissä aitoa debattia ja dialogia, sekä parlamentaariseen tyyliin sopivaa spontaania reagoitua. Aplodit ovat olennainen osa Bruteigin huomioita, sillä aplodit olivat kommunistisena aikana solidaarisuuden ele, ja aplodeja jaettiin esimerkiksi vain kommunistijohtajan mainitsemisesta. Aplodien käyttö muuttui postkommunistisissa parlamenttikeskusteluissa suosion osoittamiseksi esimerkiksi tietyn ehdotuksen kannattamiselle (Bruteig 2010, 280). Bruteig (2010, 280) kuvaa kuinka aplodeja voitiin nyt antaa myös eri puolueilta toiselle, sekä jopa vitsailun palkitsemiseksi.

Koko yhteiskuntaa rajoittanut kommunismi näkyi myös siis selkeästi myös käyttäytymisessä parlamentissa. Bruteig (2010, 280) korostaa huumorin poissaoloa kommunistisena aikana. Bruteig (2010, 280) kuvailee tutkimiaan istuntoja muodollisiksi, monotonisiksi ja korostaa spontaanuuden puutetta, sillä puheiden tarkoituksena oli vain ilmaista saman mielisyyttä ja yhteyttä.

Toinen merkittävä ero, jonka Bruteig (2010, 280) tuo esiin on vapaa pääsy puhujanpaikalle. Vaikka tämä oli käytössä myös vuoden 1948 jälkeen, ei näin kuitenkaan toimittu ja tavalliset kansanedustajat pysyivät kommunismin aikana vaiti, jolloin puhujienkin määrä pysyi hyvin pienenä (Bruteig 2010, 280). Myös puheenjohtajan rooli muuttui merkittävästi postkommunistisissa istunnoissa, ja vuoden 1991 istunnossa Bruteig (2010, 281) toteaa puheenjohtajan tehneen virheen ja korjanneen itseään sekä tuoneen henkilökohtaisen mielipiteen esiin puheessaan. Bruteig (2010, 281) tiivistää puheenjohtajan roolista tulleen demokraattisemman sekä vähemmän muodollisen. Tätä korostaa se, että puheenjohtaja jopa antaa oman mielipiteensä, tosin korostaen, ettei hänen tulisi puuttua keskustelun kulkuun. Tämä kuitenkin osoittaa henkisen muutoksen postkommunistisessa parlamenttidiskurssissa.

Tshekkiläisen debatointityylin eräänlaiseksi erikoisuudeksi Bruteig (2010, 282) nostaa luvan lukea puheet paperilta ja näitä puheita Bruteig kuvaa pitkistä lauseista koostuviksi, ja puhetapaa pateettiseksi. Lisäksi Bruteig (2010, 282) toteaa kielen olleen hallinnollista sekä ammatillista, sekä sen piirteitä olleen passiivin sekä nominatiivisten lauseiden käyttö ja pitkien lauseiden käyttö. Erityinen huomio on, kuinka parlamentissa käytetään sekoitusta puhe- ja kirjakiielestä, kun taas tavallisessa kielenkäytössä yleiskieli, *obecná cestina* on selkeästi erillinen kirjoitetusta (Bruteig 2010, 282). Parlamenttikeskusteluissa koskien Temelinia tämän hallinnollinen kieli ja pitkien lauseiden käyttö tulee esiin.

Tshekkiläisen parlamentaarisen toiminnan piirteinä Bruteig (2010, 285) korostaa kuinka poliittiset erimielisyydet näkyvät parlamentissa erityisesti debateissa, mutta tuo esiin kuinka edustajat pyrkivät samalla erilaisilla strategioilla vähentämään yhteenottoja esimerkiksi huumorin avulla. Lisäksi Tshekkiläisen parlamenttikeskustelun piirteitä on, ettei puheita keskeytetä tai häiritä. Bruteigin (2010, 285) analyysi on, ettei poliittisten vastustajien välinen erimielisyyksien osoittaminen ole myöskään Tshekin kansalaisten mielestä hyväksyttyä tai hyödyllistä. Tämä on Bruteigin (2010, 285) näkemyksen mukaan

Tshekin nykyisen poliittisen kulttuuriin kuuluva tapa toimia. Osittain tämän voi nähdä osana postkommunistista parlamentaarista kulttuuria, joka on hidas muuttumaan vuosienkaan aikana. Vaikka parlamenttikeskusteluiden luonne on muuttunut merkittävästi, on olemassa silti Tshekille ominaisia piirteitä, joiden voidaan nähdä juontavan juurensa kommunistisesta hallinnosta. Toisen vaikutuksen voidaan nähdä olevan vuoden 1989 jälkeinen demokratisoitumisen prosessi, jossa konsensushakuisuus oli vahvaa, sillä parlamentin jäsenillä oli yhteinen suunta rakentaa yhteiskuntaa ja omaksua demokratia.

Argumentaatiotavoista Bruteig (2010, 286) tuo esiin tavan, jossa argumentaatio nojaa vahvasti pitkäaikaiselle puoluepolitiikalle, ja jossa argumentoidaan erityisesti, kuinka avainasiana on ihmisten etujen puolustaminen. Toisaalta Bruteig (2010, 287) tuo esiin argumentaatiotavan, jota puolueet Kommunistista puoluetta lukuun ottamatta käyttävät. Tämä on tapa viitata ensimmäiseen tasavaltaan positiivisesti ja luonnollisesti kommunistiseen aikaan negatiivisesti. Tämä tulee esiin merkittävästi myös Tshekin parlamenttikeskusteluissa koskien Tshekin energiapolitiikkaa, jossa tuodaan esiin vahvoja viittauksia kommunistisen ajan ympäristöä tuhonneisiin päätöksiin. Tätä viittaamista Bruteig (2010, 287) pitää lähteenä intertekstuaalisuudelle. Tshekkiläinen postkommunistinen politiikka osoittaa merkkejä pyrkimyksestä vahvaan itsenäiseen valtioon, mutta merkillepantavaa on kuinka vielä vuonna 2008 viittauksia kommunistiseen menneisyyteen käytetään argumentoinnin keinona. Tämän kaltaiset viittaukset ovat vahva tapa argumentoida, sillä ne vetoavat vahvasti tunteisiin. Myös haikailu 1900-luvun alkuvuosiin on osoittaa yleisen näkemyksen siitä, kuinka Tshekin tasavalta nähtiin erityisen loistokkaana juuri Masarykin ja Benesin aikana ja näitä piirteitä ymmärtämällä parlamenttikeskustelun analysoiminen saa syvyyttä.

Bruteigin (2010, 288) mukaan myös puheenjohtajan rooli on muuttunut, ja hän kuvailee puheenjohtajan toimivan ”valvojana, toimien ja käyttäytyen kuin puhuessaan huonosti käyttäytyville oppilaille” pitäessään järjestystä yllä. Muista metakommunikatiivisista tavoista Bruteig (2010, 288) tuo esiin tavan korostaa muutoksia opposition ja hallituksen välillä, joita nostetaan esiin korostettaessa tapaa ymmärtää asioita uudella tavalla siirryttäessä oppositioon. Metatason kommunikointi on Bruteigin tutkimuksessa esillä, ja näitä kommunikaation tapoja löytyy paljon tshekkiläisestä parlamenttikeskustelusta. Bruteig (2010, 296) korostaa genresysteemin ansioita parlamenttikeskusteluja tutkittaessa. Metagenret, joista Bruteig mainitsee proseduurisäännöt ja perustuslain, antavat Bruteigin

(2010, 296) mukaan kehyksen tutkimukselle. Bruteig (2010, 296) tiivistää vuoden 1989 jälkeen tapahtuneen muutoksen diskurssissa näkyvän siinä, kuinka laajasti äänet, tekstit ja genret ovat päässeet esille. Lisäksi postkommunististen parlamenttikeskustelujen vertailussa vuosien 1948–1953 aikaisiin Bruteig löysi samanlaisuuksia proseduureissa, joita ei kuitenkaan käytetty kommunistisena aikana. Eroista merkittävimmät ovat aito debatti, puheenvuorojen käyttö sekä aito valta debatilla. Kielellinen formaliteetti oli Bruteigin (2010, 297) mukaan selkeästi suuremmissa roolissa kommunistisissa parlamenttikeskusteluissa ja suurimmat erot Bruteig löysi kahden muutosta seuranneen vuoden jälkeen. Nykyisiä parlamenttikeskusteluja tutkiessaan Bruteig (2010, 297) löysi merkkejä ammattilaistumisesta verrattuna kommunistisen ajan parlamenttikeskusteluihin, joita hän kuvailee ”puoluekokousmaisiksi”.

Ottamalla Tshekin muutoksen ja parlamentaariset erityispiirteet huomioon, analyysi Temelinistä parlamenttikeskusteluista vuosina 1982–2001 korostaa erityisesti muutosta postkommunistisesta politiikasta kohti avoimempaa keskustelua. Näitä piirteitä ymmärtämällä on mahdollista myös tulkita syvemmin parlamentaarista debattia, sillä toistuvia ilmiöitä on helpompi löytää tässä viitekehyksessä.

4. TEMELIN PARLAMENTTIKESKUSTELUISSA

4.1 Muutos itsenäiseksi valtioksi

Temelin esiintyy Tshekkiläisessä parlamenttikeskustelussa argumentaatiokeinona eri politiikan alueilla. Keskityn parlamenttikeskustelujen tutkimisessa vuosiin 1982–2001. Vaikka aikajänne on laaja, saadaan aihetta kronologisesti tutkimalla katsaus myös parlamenttikeskustelujen kehittymisestä postkommunistisena aikana aina keskusteluihin, jotka koskivat EU-jäsenyyttä. Temeliniin viittaaminen on osa tshekkiläistä poliittista diskurssia. Parlamenttikeskustelujen retorinen analyysi antaa mahdollisuuden löytää syvempiä merkityksiä, joita esimerkiksi juuri Temelinille annetaan.

Bruteigin (2010, 268) mukaan Tshekin parlamentaarista diskurssia ei ole tutkittu systemaattisesti. Siksi pyrin myös tutkimaan debattien kautta minkä tyyppistä kommunikaatiota Tshekin parlamenttikeskusteluissa käytetään ja minkälaista retoriikkaa parlamentissa käytetään. Kronologisessa järjestyksessä ensin keskusteluun tulevat 1980-luvun debatit.

Vuonna 1982 keskustelua ei varsinaisesti käyty. Kuten Bruteig (2010, 297) toteaa, aikakauden parlamenttikeskustelut olivat ”puoluekokousmaisia”. Esimerkiksi František Šrámek kuvailee Temeliniä vain tiukasti asiapohjalta:

Byla zahájena výstavba první jaderné elektrárny na území ČSR v Dukovanech o výkonu 1760 MW, která je výsledkem sovětsko-československé vědeckotechnické spolupráce i aktivity našich vědců, techniků i dělníků v této spolupráci. Výstavba další jaderné elektrárny se připravuje v lokalitě Temelín (ČNR, 9.11.1982)

Šrámek kuvaa, kuinka Tshekin ensimmäisen ydinvoimalan rakentaminen on Neuvosto-Tshekkoslovakian tieteellisen ja teknisen yhteistyön tulos ja kuinka seuraavan ydinvoimalan, Temelinin rakentaminen on aloitteilla. Kommunistisen ajan debatit tarjoavat katsauksen parlamentaariseen tapaan, jossa asiat tuodaan esiin toteamuksina, ilman

debattia. Tarvetta vastapuolen suostuttelulle ei ollut. Vuosina 1982–1989 parlamenttikeskustelu on enemmän toteavaa kuin deliberatiivista, kuten vuosien parlamenttikeskusteluista voi todeta. Keskustelussa vuonna 1986 edustaja Miroslav Šenkýř tuo esiin seuraavan viisivuotiskauden tavoitteet:

Soudružky a soudruzi, v jižních Čechách, jak je známo, plníme úkoly, které souvisí se zajištěním podmínek pro plynulou výstavbu jaderné elektrárny Temelín. Tato se plně rozvine ve druhé polovině pětiletky se všemi vlivy a rychle narůstajícími nároky na stavební kapacity, pracovníky, dopravu, všechny různé obslužné činnosti. (ČNR, 11.12.1986)

Šenkýř kertoo, kuinka Temelinin ydinvoimalan rakentamisen turvaaminen on velvollisuus, ja kuinka tämä hanke valmistuu kokonaan toisen viisivuotiskauden aikana, vaikka vaikutteet ja kasvavat vaatimukset kapasiteetissa, kuljetuksessa ja muissa palveluissa nousevat. Vuoden 1984 parlamenttikeskusteluissa sama linja jatkuu, ja toteamukset koskevat vain sitä, kuinka rakennustyöt ovat kesken, ja kuinka tavoitteisiin on tarkoitus päästä.

Selkeä muutos tapahtuu vuoden 1990 parlamenttikeskusteluissa, jossa ensimmäistä kertaa tuodaan esiin huoli ydinvoiman käytöstä. Vihreiden edustaja Šremer tuo esiin huolen ydinvoimasta viitaten Tsernobylin tapahtumiin: ”Každému logicky uvažujícímu člověku, alespoň po Černobyli, je jasné, že s atomovou elektrárnou bychom experimentovat neměli” (ČNR, 28.2.1990), todeten jokaisen loogisesti ajattelevan ihmisen ymmärtävän, ettei ydinvoimaloita tulisi tukea Tsernobylin tapahtumien jälkeen. Näin hän vetoaa ihmisiin erottaen järkevästi ajattelevat omaksi joukokseen, ja luo uuden kontekstin koko ydinvoimapolitiikalle. Viittaamalla Tsernobylin ydinvoimalaonnettomuuteen, joka oli vielä hyvin ajankohtainen sen tapahtumisesta ollessa vain alle viisi vuotta, esiin tuodaan vahvasti tunteisiin vetoava argumentti, ja Temelin tuodaan esiin uudessa valossa. Šremer jatkaa tuomalla esiin toisen uhkakuvan, ydinaseet:

Vyhořelé palivo zatím odebíral Sovětský svaz. Používal ho na výrobu atomových bomb. Potřeba těchto bomb skončila, respektive politika hromadění těchto bomb (ČNR, 28.2.1990).

Šremer tuo esiin pelon myös ydinjätteestä ja sen kulkeutumisesta Neuvostoliittoon atomipommien valmistamiseen. Ydinaseet olivat ja ovat yhä uhka, johon viittaamalla voidaan vedota vastapuolen tunteisiin, sekä luoda uhkakuvaa mahdollisista tapahtumista, jos puhujan ehdottamaa linjaa ei kannateta.

Šremer tuo myös esiin, kuinka Itävallan ympäristöministeri Fleming on tarjonnut mahdollisuuden kehittää energian tutkimusta Tshekissä:

Nabízí se možnost vypracování energetických studií zaměřených na úspory energie, například v souvislosti s nabídkou paní ministryně životního prostředí a rodiny Rakouské republiky paní Flemingové. Navrhují naší vládě akceptovat tuto nabídku o to více, že si musíme uvědomit, že jsme malá země, uvědomme si, že zatím máme atomové elektrárny v Bohunicích, Dukovanech, staví se v Mochovicích, Temelíně, připravují se Kečerovce, plány jsou na Blahutovice ve východních Čechách, v Chomutově v severních Čechách, v severním Slovensku apod (ČNR, 28.2.1990).

Šremerin mukaan Itävallan ympäristöministeri Flemingin kanssa energian tutkimusta voitaisiin kehittää. Šremer tuo myös esiin huolen siitä, kuinka Tshekin tulisi ymmärtää olevansa pieni maa ja hallituksen tulisi hyväksyä tarjous, sillä Tshekillä on ydinvoimaloita Bohunicessa, Dukovanyssa sekä rakenteilla, kuten Temelin ja lisäksi myös suunnitteilla. Esimerkkisarja muista ydinvoimaloista toimii Šremerin retoriikan tehokeinona, hänen tuodessaan esiin kuinka laajasta asiasta on kyse. Toisaalta viittaaminen Tshekkiin pienenä valtiona sotii retoriikan keinona Tshekissä yleisesti hyväksyttyä linjaa vastaan, jossa valtion merkityksen korostaminen on olennaista. Šremer jopa toistaa: ”Jsme natolik malá země, že si toto skutečně nemůžeme dovolit.”(ČNR, 28.2.1990). Toistamalla ”olemme niin pieni maa, ettei meillä todella ole varaa tähän”, Šremer tehostaa argumenttiaan. Lisäksi Šremer tuo myös esiin, kuinka vähän ydinvoimaloiden vaikutuksia on tutkittu: ”Upozorňuji ještě na jeden důležitý efekt těchto atomových elektráren. O tom se poměrně málo ví. Radioaktivní záření” (ČNR, 28.2.1990). Näin Šremer tuo esiin myös tämän uhkakuvan koskien ydinvoimaa. Retoriikkaa koskien ydinvoimaa sisältää helposti paljon uhkakuvien maalamista. Tämä on luonnollista, sillä se on helppo teema, johon viitata. Ydinvoima on monelle vierasta ja erityisesti sen aiheuttamat suuronnettomuudet lisäävät uhkakuvien tehoa argumentoinnissa. Šremerin narratiivi kulkee Tsernobylin ydinvoimalaonnettomuudesta maan heikkouden korostamisesta pelkoon tutkimattomasta

ydinvoimasta. Šremerin vaatima muutos on juuri ydinvoimassa, sen käytön tulisi loppua, tai sen riskejä olisi arvioitava.

Vastakkaisen kannan vuonna 1990 tuo esiin edustaja Moltašová kritisoidessaan 1990-luvun taitteessa nousussa olleita ympäristöjärjestöjä. Moltašová kuvaa kuinka ”ato činnost významně ovlivňuje názory části nedostatečně informované veřejnosti.” (ČNR 28.2.1990), tuoden esiin argumentin siitä, kuinka ympäristöjärjestöjen toiminta vaikuttaa merkittävästi huonosti informoidun kansan mielipiteisiin, viitaten Greenpeacen toimintaan. Moltašován topos on uhka kansalle, jonka ympäristöjärjestöjen propaganda luo. Korostaen juuri Tshekkoslovakian tilannetta Moltašová tuo esiin, kuinka Greenpeacen aktiivisuus on muualla vähentynyt:

Je mi známo, že v řadě západoevropských zemí a obzvláště v USA greenpeace už proti budování a provozu jaderných elektráren aktivně nevystupují nebo rozhodně ne s intenzitou, jakou předvádějí v Československu (ČNR, 28.2.1990).

Moltašová kuvaa, kuinka Greenpeace ei enää aktiivisesti vastusta ydinvoimaloita erityisesti Yhdysvalloissa samalla intensiteetillä kuin Tshekkoslovakiassa. Näin hän tuo esiin juuri Tshekkoslovakialle ominaisen tilanteen, jota ei voida yleistää koskemaan ympäristöjärjestöjen toimintaa muualla. Moltašová pyrkii näin argumentoimaan esimerkiksi sitä, kuinka muualla tilanne olisi jo parempi ja siksi Tshekkoslovakiassakaan ympäristöjärjestöillä ei olisi oikeutta toimia ydinvoimaloita vastaan. Ympäristöjärjestöt ovat helppo kritiikin kohde Tshekissä, jossa ne eivät ole saaneet merkittävää roolia. Toisaalta Moltašován esiin tuoma pelko siitä, kuinka kansan mielipiteeseen voisi vaikuttaa ympäristöjärjestöjen kautta, on melko kaukainen erityisesti Tshekissä, jossa ympäristöaktivismi lopulta tavoittaa hyvin pienen osan kansasta. Hanley (2007, 709) kuvaa kuinka tshekkiläisen yhteiskunnan kansalaisten sitoutuminen on matala, jolloin aktivistien alhaalta ylöspäin suuntautuvat poliittinen viestintä, rahoitus ja organisaatio eivät toimi tehokkaasti. Moltašová kritisoi ympäristöjärjestöjä myös yleisesti Tshekin kannalta:

Chci se proto zeptat pana předsedy vlády, na základě jakých dohod je umožněno rakouským občanům, představitelům greenpeace, provádět tuto názorově překonanou kampaň u nás (ČNR, 28.2.1990).

Moltašová kysyy pääministeriltä, millä perusteella Itävallan kansalaisilla tai Greenpeacen edustajilla on mahdollisuus ajaa kampanjaa Tshekkiä vastaan. Tässä nousee esiin Osičkan & Černochin (2010, 11) esiin tuoma ulkoinen vihollinen, joka on tshekkiläisessä argumentaatioissa koskien ydinvoimapolitiikkaa merkittävä. Jo vuonna 1990 kuvaa ulkoisesta vihollisesta sysättiin Itävallan harteille. Moltašová nostaa esiin argumentaatioissaan Itävallan myös kuvatessaan propanagandaa Tshekkiä vastaan:

Otevírání se světu je jistě správná cesta, ale využívají tohoto trendu pro propagandu, zaměřenou na napadání energetické politiky suverenního státu, do rámce spolupráce nezapadá. Argumenty používané zástupci hnutí greenpeace, jako "stop ČSSRBYL" nebo "jaderné elektrárny - smrtelná jistota" jsou neseriózní (ČNR, 28.2.1990).

Moltašová toteaa maailmalle avautumisen olevan oikein, mutta propagandan levitys yrityksenä hyökätä suvereenin valtion energiapolitiikkaa vastaan ei sovi hänen mukaansa yhteistyön viitekehukseen. Näin ollen suvereniteetin korostaminen tulee esiin. Itävallan kampanjoima Tshekin vastainen liike herätti pelkoa, ja jo vuonna 1990 Itävallan asenne koettiin hyökkääväksi. Vaikka vihreä liike oli nousussa ja saamassa jalansijaa Tshekin politiikassa, se nähtiin kuitenkin osittain juuri Greenpeacen kaltaisten ympäristöjärjestöjen toiminnan kautta. Moltašován esiin tuomat Greenpeacen argumentit kuten ”Seis ČSSRBYL”, joka yhdistää Tshekin ja Tsernobylin sekä ”ydinvoima- kuolettavaa turvallisuutta” ovat hänen mukaansa epäluotettavia. Tämän argumentin tueksi tuodaan mukaan myös argumentti siitä, kuinka turvallista ydinvoiman käyttö on. Ottamalla vertailukohdan, Moltašová korostaa juuri ydinvoimaloiden turvallisuutta muihin laitoksiin verrattuna:

Není pochyb o tom, že v Československu provozované jaderné elektrárny náležejí k nejbezpečnějším průmyslovým zařízením z hlediska pravděpodobnosti výskytu velké havárie (ČNR, 28.2.1990).

Moltašová korostaa, kuinka ydinvoimalat Tshekkoslovakiassa ovat turvallisimpia teollisuuslaitoksia, jos vertailukohtana on suuronnettomuuden todennäköisyys. Toisaalta hän ei tuo esiin sitä, kuinka paljon laajempaa tuhoa suuronnettomuus ydinvoimalassa voisi tuottaa, mutta tuomalla esiin vertailukohdan, hän legitimoii puheellaan juuri ydinvoiman

tarvetta ja asemaa. Argumentin tehoa Moltašová korostaa myös tuomalla mukaan vertailun koko maailmaan:

Československé jaderné elektrárny jsou provozovány na bezpečnostní úrovni plně srovnatelné se zahraničím. Není to jen moje osobní přesvědčení, ale i oficiální stanovisko Mezinárodní agentury pro atomovou energii ve Vídni, - - (ČNR, 28.2.1990)

Tässä argumentissa Moltašová korostaa, kuinka Tshekkoslovakialaiset ydinvoimalat ovat turvallisuudessaan vertailukelpoisia koko muuhun maailmaan nähden. Tuomalla esiin myös sen, kuinka tämä on ei ole hänen henkilökohtainen näkemyksensä, vaan IAEA:n näkökulma, hän vahvistaa asiantuntijatiedolla kantaansa. Vahventaakseen argumentaatiota entisestään, Moltašová tuo esiin muun maailman:

Nakolik se jaderná energie stala součástí moderního světa dokumentuje fakt, že Francie vyrábí z jaderných zdrojů 75 %, Belgie 70 %, západní Německo 35 %, Švédsko 50 % své energie. Pro srovnání - v Československu je to ke dni 31. 12. loňského roku 27,5 %. (ČNR, 28.2.1990)

Moltašová kuvailee määrällisillä esimerkeillä, muissa Euroopan maissa tuotetaan ydinvoimalla energiaa, korostaen, kuinka Tshekissä kyseinen luku on vain 27,5 prosenttia. Argumentaationsa hän päättää toteamukseen:

--že chceme-li nebo ne, jsou jaderné elektrárny pro ČSSR jediným perspektivním, spolehlivým a ekonomickým zdrojem energie - - (ČNR, 28.2.1990)

Näin Moltašová korostaa kuinka ydinvoimalat ovat ainoa tuottava, luotettava ja taloudellinen energianlähde. Moltašován narratiivi kulkee ympäristöjärjestöjen luomasta uhasta korostamaan tshekkiläisten ydinvoimaloitten etuja. Muille vaihtoehdoille ei anneta tilaa, vaan argumentaatiolla korostetaan, kuinka muut energiantuotannon tavat ovat heikompia. Vertailukohdan ottaminen lähinnä fossiilisista polttoaineista ei ota huomioon lainkaan muita energiantuotannon tapoja, kuten uusiutuva energiaa. Moltašovan argumentaatio nojaakin vahvasti uhkakuviiin. Edustaja Bezečný tukee myös Moltašován kantaa, jossa korostetaan ydinvoiman etuja:

Pokud jde o jadernou energetiku, plně souhlasím s paní poslankyní Moltašovou, protože si musíme uvědomit, že nejenom svět, ale naše republika zvláště nemá jinou alternativu, ať chceme nebo nechceme. (ČNR, 28.2.1990)

Bezecný toteaa, ettei maailmalla, eikä erityisesti Tshekillä ole muuta mahdollisuutta kuin ydinvoiman käyttö. Lisäksi Bezecný tuo argumentoi Šremerin esiin tuomaa naapurimaiden apua vastaan:

Já si velice vážím nabídky paní ministryně od sousedů, že nám pomůže řešit věci, jak šetřit naše energetické zdroje, ale to je otázka osmi, deseti let a my to budeme potřebovat dřív. (ČNR, 28.2.1990)

Bezecnýn arvostaa tarjousta naapureiden avusta energioresurssien säästöön, mutta tuo esiin, kuinka tämä veisi 8-10 vuotta ja on täten liian hidasta. Postkommunistisena aikana oli olennaista turvata esimerkiksi energiantuotanto mahdollisimman nopeasti, joten vaihtoehtojen läpikäyminen ei ollut agendalla.

4.2 Itsenäisyyden ajan alkuvuodet

Siirryttäessä ensimmäisiin Tshekin tasavallan aikaisiin parlamenttikeskusteluihin, on merkittävää, missä tilanteessa poliittisesti elettiin. Yhteiskunta oli käynyt läpi merkittävän muutoksen, ja maa oli ensimmäistä kertaa itsenäinen. Vaclav Klausin toimiessa pääministerinä, myös yleinen linja ympäristö- tai ydinvoimapolitiikasta vaikutti myös parlamenttikeskusteluihin. Horakin (2001, 318) mukaan Klausin aikakauden aikainen integraation poliittinen merkitys toimi vahvana puolustuksena ympäristöpolitiikan reformia vastaan, ja ympäristöpolitiikan nähtiin olevan riittävää sen, kuinka se täyttää minimistandardit Euroopan unionissa. Edustaja Josef Holub tuo esiin energiatuotannon rakenteen Tshekissä:

Proto znovu opakuji: struktura výroby energie v České republice je díky zvlí plánovačů komunistického režimu špatná. Když od této chvíle bude tato vláda i vlády příští dělat v oblasti energetiky jen dobrá rozhodnutí, začne se špatná struktura měnit

v lepší až uvedením nových zdrojů do provozu (Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, PČR, 23.3.1993).

Holubin mukaan energiantuotannon rakenne on huono kommunistisen regimin suunnittelijoiden vuoksi. Holub tuo myös esiin, kuinka kun tämä hallitus ja seuraava hallitus tekevät vain hyviä päätöksiä koskien energiaa ja huono rakenne muuttuu parempaan uusien resurssien myötä. Holub painottaa uusien hallitusten merkitystä verrattessa niiden toimintaa kommunistisen ajan hallituksiin. Holubin vahva luotto hallitukseen näkyy uskossa hallituksen kykyyn ja viittaamalla positiiviseen tulevaisuuteen hallitusten päätöksien kautta, hän vahvistaa näkemystään. Holub kuitenkin jatkaa toteamalla, kuinka: ”A to nebude dříve než od spuštění prvního bloku jaderné elektrárny Temelín.” (PČR, 23.3.1993), tämä ei tule onnistumaan ennen kuin Temelin pääsee toimintaan.

Klausin hallituskaudella Temeliniä ajettiin läpi liki huomaamatta. Klaus vastasi vuonna 1993 kirjalliseen välikysymykseen koskien Temeliniä, jolloin välikysymyksen esittäjä Pavel Seifer kommentoi vastauksen tyydyttävyyttä. Edustaja Pavel Seifer perustelee ensin ajankohtaa, jona välikysymys on jätetty:

Vážený pane předsedající, vážený pane předsedo vlády, kolegyně a kolegové, na úvod bych chtěl připomenout, že příští týden si budeme připomínat smutné výročí Černobyli a v této souvislosti tato odpověď na interpelaci je myslím akorát načasovaná včas (PČR, 20.4.1993).

Seifer korostaa välikysymyksen tärkeyttä viittaamalla menneisyyteen lähestyvällä Tsernobylin ydinvoimalaonnettomuuden vuosipäivällä, ja näin Seifer perustelee välikysymyksen olevan ajankohtainen. Tsernobylnähdään myös Seiferin retoriikassa argumenttina, jolla vastustajaan vedotaan. Seiferin topos on ydinvoiman luoma uhka. Keskustelussa Seifer tuo myös esiin, kuinka Klausin vastaus välikysymykseen on ” --je čistě technokratickou odpovědí na otázky, které jsme položili.” (PČR, 20.4.1993), kuvaten sitä, kuinka Klausin vastaus oli täysin teknokraattinen Seiferin esittämään huoleen. Kysymyksen aiheena oli julkinen tietoisuus Tshekin energiapolitiikasta, sekä siihen liittyvät kysymykset Temelinin ydinvoimalan rakentamisesta. Seifer jarka argumentointiaan viitaten kuluihin, joita Temelin aiheuttaa:

Temelína přijde na x korun a tím pádem akceptovat to, co jsme kritizovali u minulého režimu, je podle mého názoru mírně nemístné. Půjdeme dále. Chtěl bych upozornit ještě na jednu pasáž naší odpovědi, kde se vypočítává, jaké jsou možnosti našeho exportu elektřiny. Z možností, které máme, nám vychází součet kolem 2000 megawatt, tj. kapacita dvou bloků Temelína. (PČR, 20.4.1993)

Seifer kuvaa, kuinka Temelin tulee maksamaan tuntemattoman summan rahaa, jolloin edellisen regiimin arvostelu tähän liittyen on sopimatonta. Seifer myös kritisoi, kuinka Klausin antaman vastauksen arvio energian viennistä ei voi pitää paikkaansa, sillä se vastaisi kahden reaktorin kapasiteettia. Kritisoidulla vastausta Seifer hyökkää näin hallituksen politiikkaa vastaan ja luo kuvaa siitä, että energiantuotannon negatiivisia puolia ei voi vierittää aiempien päättäjien harteille. Lopulta Seifer toteaa hyväksyvänsä vastauksen, mutta kritisoi hallituksen filosofiaa Temeliniä koskien: ”Sice nesouhlasím s filozofií vlády v otázce dostavby elektrárny Temelín (PČR, 20.4.1993)”. Klaus perustaa vastauksensa vain teknisille tiedoille perustelematta Temelinin tarvetta ja oikeutusta. Temelin ei käytännössä tshekkiläisessä parlamentaarisisessa debatissa tarvinnut oikeutusta, sillä sen nähtiin suureksi osin olevan toteutunut itsessään.

Klausin pääministerikauden aikainen Temelinin puuttuminen parlamenttikeskusteluista näkyy suoraan Klausin argumentoinnissa, jossa hän korostaa, kuinka Temelin ei ole parlamenttikeskustelun aihe:

Druhá věc - požadavky na informaci o problematice dostavby jaderné elektrárny Temelín. Vláda se zodpovědně touto problematikou zabývá. Vláda mým dopisem nabídla předsedovi Poslanecké sněmovny minulý týden uspořádání výkladového semináře o této problematice, ale domnívám se, že je zbytečné na vládě chtít, aby ve čtvrtek přednášela informaci o problematice dostavby jaderné elektrárny Temelín. Zodpovědně prohlašuji, že se příslušní členové vlády již dva měsíce velmi intenzívně touto otázkou zabývají. Postupně se dopracovávají a připravují materiály do takové podoby, aby vláda o nich prvně mohla jednat a aby o nich mohla seriózně rozhodnout (PČR, 23.2.1993)

Klaus tuo esiin, kuinka hallitus on vastuussa Temelinistä. Klaus korostaa kuinka hallituksen merkittävät jäsenet ovat olleet kiireisiä asian kanssa jo kuukausia, ja toteaa

kuinka tämän työn perusteella hallitus voi päättää ja toimia asiassa, eikä näe välttämättömänä, että hallitus opettaisi edustajia asiasta. Useammassa parlamenttikeskustelussa Klaus tyrmää keskustelun, sillä kokee sen turhana. Voidaan siis todeta Klausin merkittävä rooli siinä, miten energiapolitiikan diskurssi Tshekissä kehittyi. Klausilla on selkeä Temeliniä koskeva diskurssi, jossa Klausilla oli valtaa ja selkeä ideologia koskien tapaa, jolla ydinvoimapolitiikkaa Tshekissä tehdään.

Toisenlaisen kannan Tshekin energiapolitiikkaan otti presidentti Vaclav Havel. Havel kritisoi puheessaan parlamentille vuonna 1993 koko energiapolitiikkaa ja sen taustoja. Havel toteaa:

Jaké vývojové možnosti má náš těžký průmysl? A co téma v těchto dnech obzvlášť živé, totiž energetika? Nejde přece jen o to, zda dostavíme či nedostavíme Temelín (PČR, 23.2.1993)

Havel nostaa esiin kysymyksen siitä, mitä kehitysmahdollisuuksia raskaalla teollisuudella on, ja kysymyksen siitä, mikä teema energia nykyään on. Havelin politiikkaan kuuluneita teemoja Zantovsky (2014, 193) kuvaa olevan rakkaus, solidaarisuus ja vastuullisuus, jotka olivat ajattelun ytimenä. Erityisesti vastuullisuusnäkökulma on olennainen pohdittaessa energiapolitiikan valintoja. Havel korostaa, kuinka kyse ei ole vain siitä, onko Temeliniä vai ei: ”Jde o to, zda máme názor na budoucí vývoj naší energetiky jako takové.” (PČR, 23.2.1993). Kysymys on siitä, onko maalla näkemystä tulevaisuuden kehityksestä energiassa itsessään. Havel pyrki korostamaan jatkuvuuden ja tulevaisuuden merkitystä. Temelin nähtiin lyhytkestoisena ratkaisuna muuttuvan maailman energiantarpeeseen. Havel tuo myös esiin historian merkityksen:

Okolnost, že komunismus postavil celé naše hospodářství na hlavu, kombinovaná s okolností, že svou ekonomiku budujeme v rámci nového státního útvary, nás staví podle mého názoru před úkol obohacovat naši ekonomickou reformu i o tento druh přemýšlení (PČR, 23.2.1993)

Havel kuvaa, kuinka ”kommunismi rakensi koko taloutemme”, ja se yhdistettynä faktaan, että talous kasvaa nyt uuden valtiomuodon alla korostaa Havelin mukaan taloudellisen reformin ja tämän kaltaisen ajattelun arvon lisäämistä. Lisäksi Havel palaa käsityksiinsä moraalista:

Čímž se vlastně oklikou vracím ke svému starému tématu: není hry tam, kde není pravidel. A nemohou být dobrými pravidly ta, která nevyrůstají z určitého názoru na sám smysl dané hry. V našem případě z širší odpovědnosti za budoucí osud našeho společenství. I kořeny těchto pravidel tedy tkví ve sféře mravní. Ostatně bez určitého morálního klimatu nemají ani ta sebelepší pravidla valnou naději na to, že budou dodržována, a že se tedy nestanou jen hromadou popsaného papíru (PČR, 23.2.1993)

Havel tuo esiin oman historiansa, todeten, kuinka palaa vanhaan aiheeseen, joka käsittelee sitä, että ei ole olemassa peliä ilman sääntöjä. Näille säännöille Havel näkee olennaisena sen, että ne voivat olla hyviä vain, jos ne lähtevät tietystä näkökulmasta. Viitaten Tshekin tilanteeseen, Havel korostaa kuinka tulevaisuus on yhteisön käsissä, ja Havelille näiden sääntöjen on pohjattava moraaliseen piiriin. Havel filosofoi, kuinka ilman sopivaa moraalista ilmastoja edes parhaat säännöt eivät saa mahdollisuutta toimia, jolloin ne ovat vain kasa paperia. Omaan historiaansa viitaten Havel käyttää näkemyksiään avuksi puheessaan. Havelin puheille tyypillistä on filosofinen ote, jossa palataan pohtimaan erityisesti moraalien merkityksiä. Vastustaja pyritään saamaan myöntymään vetoamalla yhteiseen ja jaettuun, moraalisiin sekä kansaan ja sen viisauteen.

Havelin merkityksen voidaan katsoa näkyneen mahdollisesti enemmän julkiseen mielipiteeseen vaikuttamisessa, kuin poliittisiin päätöksiin itsessään. Havelin kanta Temeliniin ja keskusteluun sitä koskien näkyy vuonna 1999 Havelin todetessa Dnes-lehdelle keskustelun Temelinistä olevan vain samoja argumentteja samasta asiasta yhä uudelleen. Hänen mukaansa hinnasta ja valmistumisajankohdasta on valehdeltu ja usko selityksiin on menetetty (Dnes 12.5.1999).

Esdustaja Seifer pyrki myös vuonna 1994 tuomaan esiin aiheen tärkeyden. Hän kuvaa kuinka: ” Za prvé Parlament České republiky v tomto volebním období ještě neprojednával tak důležitou otázku.” (PČR, 15.2.1994), todeten, kuinka parlamentti ei ole vieläkään keskustellut aiheesta parlamentaarisesti. Tässä käy ilmi Klausin linjaus, jossa tarvetta parlamenttikeskustelulle ei ole. Seifer perustelee kantaansa:

Význam této otázky však dává dopad dostavby a zprovoznění jaderné elektrárny Temelín na celou energetickou politiku nejen pro dnešek, ale řádově na dalších 20 let. (PČR, 15.2.1994)

Seifer kuvaa, kuinka Temelinillä on vaikutusta koko energiapolitiikalle seuraavan 20 vuoden ajan. Näin ollen sen tulisi olla myös parlamenttikeskustelun aihe. Tässä kuvaavinta Tshekin parlamenttikeskusteluissa koskien Temeliniä itsenäisyyden alkuvuosina on puute debatista. Voidaan kysyä, millä perusteilla tietty aihe voidaan rajata parlamenttikeskustelun ulkopuolelle ja eräs mahdollinen syy on Bruteigin (2010, 285) analyysi siitä, ettei poliittisten vastustajien välinen erimielisyyksien osoittaminen ole myöskään Tshekin kansalaisten mielestä hyväksyttyä tai hyödyllistä. Periaatteessa debatti oli vapaata ja sitä käytiin, mutta mahdollisesti konsensushakuisuus sai ydinvoiman vastustajat tyytymään tilanteeseen.

Seifer tuo myös esiin, kuinka: ” Na straně druhé bude dluh z výstavby Temelína natolik obrovský, že nebudou ani peníze na jiné aktivity” (PČR, 15.2.1994), kuvaten sitä, kuinka Temelinin velka on niin valtava, että muille toiminnoille ei jää sijaa. Hän kuvaa näitä muita toimintoja tuoden esiin ekologiset projektit kuten rikinpoiston kehittäminen. Hän tuo esiin argumentin siitä, kuinka Temelin estää muiden toimien toteutumista, ja tuo esiin myös riskin siitä, että saastuttava toiminta jatkuu pahempaan. Seifer tuo argumentaatiossaan esille muut vaihtoehdot erityisesti rahalle, joka Temelinin rakentamiseen käytetään. Antamalla vaihtoehtoja, voidaan pyrkiä vaikuttamaan ja esiintymään auttajan roolissa. Seifer jatkaa kritisoiden hallituksen toimintaa myös erittelemällä tarkempia kustannuksia koskien Temeliniä:

Jen pro ilustraci, vláda schválila dostavbu jaderné elektrárny za podmínky dodržení platného rozpočtu 68,1 mld. Kč. Ovšem ministr Dlouhý při své návštěvě Temelína v říjnu loňského roku už hovořil o částce 70 mld. 100 mil. Kč. Cena Temelína tak za půl roku vzrostla o 2 mld. Kč. Problém je natolik aktuální i s ohledem na to, že 23. 2., tzn. příští týden, má kongres Spojených států amerických projednávat garanci půjčky na dostavbu pro firmu Westinghouse. Asi by bylo vhodně, kdyby se parlament k tomu vyjádřil, aby americký kongres věděl, jaký je názor parlamentu této republiky na dostavbu Temelína. (PČR, 15.2.1994)

Seifer korostaa, kuinka Temelinin hinta on kohonnut merkittävästi. Hän kuvaa, kuinka hallitus hyväksyi budjetin ydinvoimalan valmiiksi saattamiselle sen ollessa 68,1 miljardia korunaa, mutta kuinka ministeri Dlouhy jo viime lokakuussa puhui jo 70 miljoonasta, jolloin hinta on noussut kuudessa kuukaudessa 2 miljoonaa korunaa. Seifer korostaa ongelman ajankohtaisuutta tuomalla esiin lainaneuvottelut Yhdysvaltojen kanssa, ja sanookin, että tästä syystä olisi tärkeää, että parlamentti ilmaisisi kantansa Temelinin rakentamiseen. Seifer käyttää argumenteissaan juuri Temelinin hintaa ja luo kuvaa siitä, ettei lopullisia kustannuksia voida tietää. Myös tällä argumentilla rajataan vaihtoehtoja, ja luodaan kuvaa siitä, mihin rahaa tulisi kohdistaa. Seiferin ehdotusta ei otettu käsittelyyn, sillä enemmistö ei kannattanut tätä. Tämä tuo esiin, kuinka energiapolitiikkaa ei nähty myöskään parlamentin keskuudessa merkittävänä.

Vuosien saatossa parlamenttidebattia ei koskien Temeliniä ei saatu agendalle. Temelin kuitenkin tulee esiin keskusteluissa, kuten vuonna 1995 edustaja Dlouhýn kuvatessa ydinenergian merkittävyyttä koskien hallituksen ehdotusta hyväksyä IAEA:n sopimus koskien ydinvoiman turvallisuutta:

Jaderná energetika představuje v naší zem i nezanedbatelný zdroj elektrické energie a po dokončení jaderné elektrárny Temelín její zastoupení v celkové produkci stoupne až na více než 40%. V porovnání s ostatními způsoby průmyslové výroby elektrické energie, provoz jaderných elektráren zatěžuje životní prostředí zcela minimálně, když je zcela vyloučena produkce oxidu dusíku i síry (PČR, 23.5.1995).

Dlouhý tuo esiin argumenttinsa, jonka mukaan ydinvoima ei ole neuvoteltavissa oleva energianlähde, ja tuo esiin, kuinka Temelini tulee tuottamaan yli 40 prosenttia maan energiantarpeesta. Dlouhý vertaa tätä muihin tuotannon tapoihin kuvaten, kuinka ydinvoimalat aiheuttavat vähän rasieta ympäristölle, sillä typen ja rikin luomia päästöjä ei ole lainkaan. Näin Dlouhý korostaa ydinvoiman etuja vertailemalla ydinvoimaa muihin energiamuotoihin. Tämä vastaa myös Osičkan & Černočin (2017, 11) esiin tuomaa piirrettä tshekkiläisessä ydinvoimapolitiikassa, jossa turvallisuus ja keskustelu ydinjätteestä eivät ole osa keskustelua. Temelin sekä ydinvoima otettiin yhä itsestäänselvyytensä, vaikka ulkopuolelta tulevaa painostusta riitti.

Vaikka ydinvoimaan suhtauduttiinkin itsestäänselvyytenä, otettiin keskustelussa huomioon myös joitain sen erityispiirteitä. Petr Nečas ottaa puheenvuoron korostaen ydinvoiman herkkyyttä aiheena:

Jedná se o velice důležitou smlouvu, která řeší problematiku jaderné energie, což je problém, který je citlivý nejen z hlediska ekonomického, ale i z hlediska politického. Jedná se o to, najít rozumný civilizační kompromis, mezi provozem jaderných zařízení pro civilní účely a ochranou životního prostředí a obyvatelstva. (PČR, 23.5.1995)

Nečas kuvaa, kuinka IAEA:n sopimus käsittelee aihetta, joka on herkkä niin taloudelliselta, kuin poliittiselta kannaltakin. Nečas näkee, että tulisi löytää kompromissi ydinvoimalaitoksien toiminnan ja ympäristön ja ihmisten suojelun kannalta. Näin argumentoimalla voidaan vahvistaa näkemystä siitä, että myös vastapuolen huoli on otettu huomioon. Toisaalta Nečas myös toteaa: ”Jaderná energetika je současné době nezbytnou součástí naší energetické bilance.”, (PČR, 23.5.1995), kuvaten ydinvoiman olevan välttämätön osa energian tasapainoa Tshekissä. Argumenttiaan hän vahvistaa lisäten kuinka vain utopistiset mielipiteet ajatelevat ydinvoiman olevan jätettävissä pois: ” Pouze utopické názory se mohou domnívat, že je možné v současné době jadernou energetiku vynechat.” (PČR, 23.5.1995). Nečas vahvistaa argumentointiaan tuomalla esiin myös sen, kuinka hyvässä asemassa Tshekki on koskien ydinvoimaa:

Vzhledem k profesní struktuře této sněmovny je poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky jako politické těleso velmi kompetentní a velmi schopná posoudit problematiku jaderné energetiky snad jako málokteré politické těleso v Evropě. (PČR, 23.5.1995)

Nečas toteaa, että Tshekin parlamentin ammattimainen järjestys on poliittisena elimenä todella kilpailukykyinen ja todella valmis käsittelemään ydinenergiaa aiheena, kuten vain harvat poliittiset elimet koko Euroopassa. Tämä argumentaatio korostaa yhä Tshekin paremmuutta ja asemaa, jolloin tällä hyvyydellä voidaan argumentoida kenties aiheesta kuin aiheesta. Korostamalla Tshekin erityisyyttä Euroopan maiden joukossa, vahvistetaan ydinvoimapolitiikan legitimitettiinä. Näitä parlamentin etuja Nečas tarkentaa vielä yksityiskohtaisemmin:

Vzhledem k počtu lidí s fyzikálním, matematickým a inženýrským vzděláním se domnívám, že posuzování této problematiky je velmi kompetentní a velmi pečlivé. Vyvrací tak domněnky některých environmentalistických fundamentalistů, jejichž námítky jsou mnohdy velmi nekompetentní a neinformované. Proto doporučuji poslanecké sněmovně, aby v souladu s názorem svých dvou výborů přijala souhlasné usnesení k tomuto návrhu smlouvy. (PČR, 23.5.1995)

Nečas kuvaa, kuinka paljon fyysistä, matemaattista ja insinööritaitoa ihmisillä on, ja kun tämän ottaa huomioon, hän uskoo että aiheen arviointi on huolellista ja pätevää. Nečas tuo esiin myös fundamentaaliset luonnonsuojelijat, joiden vastustus on usein epäpätevää sekä vajaata tiedoiltaan. Näillä perusteilla Nečas puoltaa päätöslauselman hyväksymistä. Tässä voidaan nähdä Osičkan & Černočin (2017, 11) esiin tuoma suunnitelmatalouden perintö, jossa energiatuotantoa ovat hallinneet teknikot, jolloin ympäristö, talous tai sosiaalinen puoli energiantuotannossa ei ole ollut suuressa roolissa. Teknisen puolen korostaminen näkyy myös Nečasin argumentaatiossa, ja kuten Osička & Černoch (2017, 11) kuvaavat, teknikot ovat olleet ammatillisina päätöksentekooelimissä, tästä johtuen Tshekin energiapolitiikasta on ollut päättämässä suljettu ja teknisesti orientoitunut yhteisö, jolloin julkiselle keskustelulle ei ole ollut tilaa. Nečasin puheessa kaikuu tämä vaikutus, sillä Osičkan & Černočin (2017, 11) mukaan tällainen päätöksenteon rakenne lisääntyy itsessään, sillä on uskomus, kuinka teknisiä osaajia on oltava päätöksentekijöiden joukossa, ja koska päätöksiin vaikuttaa päättäjien identiteetti ja tausta, näkyy se eittämättä päätöksissä. Nečas siis jatkaa perinnettä, jossa keskustelussa ydinvoimapolitiikasta olennaisinta on argumentointi, jolla viitataan tekniseen osaamiseen, ja erityisenä taitona koskien energiapolitiikkaa nähdään juuri tekninen lahjakkuus.

Samassa keskustelussa myös Temelinin vastustaja Seifer otti kantaa ehdotukseen, kuvaten humoristisesti yllättävänsä muut hyväksymällä ehdotuksen:

Vážený pane předsedo, dámy a pánové, asi vás překvapím, ale souhlasím v podstatě s navrhovanou smlouvou a jsem pro. Musím se ale zásadně ohradit proti výrokům, které zde byly řečeny na adresu environmentalistů, lidí, kteří mají na starosti nebo ve své péči životní prostředí aspoň v duši. Myslím si, že si umím představit vývoj naší společnosti bez jaderné energetiky. V této souvislosti si myslím, že by bylo vhodné, aby sněmovna jakýmsi způsobem konečně uzavřela problém další, který s tím

souvisí fakticky, a to je problém dostavby jaderné elektrárny Temelín. (PČR, 23.5.1995)

Seifer tuo esiin, kuinka kuitenkin hän haluaa vastustaa Nečasín tekemiä lausuntoja luonnonsuojelijoista, kuvaten heitä ihmisiksi, jotka välittävät ympäristöstä. Seifer kuvaa, kuinka voi kuvitella kehityksen ilman ydinvoimaa, ja tässä kontekstissa hän tuo esiin Temelinin. Hän neuvoo parlamenttia viimein ratkaisemaan Temelinin rakentamisen ongelman. Pavlínek & Pickles (1999, 371) kuvaavat, kuinka Klaus suhtautui avoimen vihamielisesti ympäristöjärjestöihin. Tämä näkyy myös yleisesti suhtautumisessa ympäristönsuojeluun Tshekissä.

Jaroslav Gongol ottaa vuonna 1997 kantaa energiapolitiikkaan, toteamalla sen tarvitsevan pitkän tähtäimen suunnitelmia:

Myslím si, pane ministře, že se oba shodneme v názoru, že energetika je zrovna takovou oblastí, která plánování - a abych vás příliš nedráždil, tak řeknu - dlouhodobý program potřebuje. (PČR, 15.5.1997)

Gongol argumentoi energiapolitiikan vaativan myös suunnittelua. Näillä argumenteilla Gongol korostaa energiapolitiikan luonnetta, joka vaatii sitoutumista. Gongol tuo myös esiin energia-alan kokonaisuudessaan:

--To vše dnes neexistuje a přece víme, že právě v tomto oboru je nutný alespoň deseti až patnáctiletý předstih. Např. Temelín se začal stavět v roce 1986 a podle vámi několikrát posunutého termínu, značně vyrábět elektřinu až v roce 2000. (PČR, 15.5.1997)

Gongol kuvaa, kuinka tiedämme, että erityisesti tällä alalla kaikki ei ole vielä tänään olemassa vaan täytyy katsoa 10–15 vuotta eteenpäin, ja tuo esiin kuinka Temelinin rakentaminen aloitettiin vuonna 1986, mutta tuottaa paljon energiaa vasta vuonna 2000. Tällä esimerkillä Gongol argumentoi tulevaisuuteen viittaamalla ja siksi Gongol kysyykin energiaohjelman perään: ”Ptám se tedy, pane ministře, kdy konečně předložíte ten vámi tak často signalizovaný energetický program a splníte úkol, který si tato vláda sama dala?” (PČR, 15.5.1997) Gongol vaatii energiaohjelmaa, jota on pyydetty ja vaatii hallitusta

täyttämään itselleen antamat tehtävät. Gongol siirtää argumenteillaan vastuuta hallituksen suuntaan ja tuo esiin, kuinka lupauksia ei ole täyetty.

4.3 Klausin hallituksen jälkimainingit – muuttuiko mikään?

Miloš Zeman toimi vuonna 1999 Tshekin pääministerinä. Hän esitteli heinäkuussa 1999 raportin hallituksen toiminnasta parlamentille, tuoden esiin vahvoja argumentteja koskien esimerkiksi Temeliniä:

- - tato zpráva se někdy označuje jako hodnocení. Já bych ji daleko spíše rád označil jako informaci o některých konkrétních aktivitách. Jaký je rozdíl mezi hodnocením a informací? Dovolte mi, abych to dokumentoval na jednom jediném příkladě. Jestliže se např. dovíte, že vláda schválila dostavbu Jaderné elektrárny Temelín, jak budete tento fakt hodnotit? Kdybyste byli jihočeskou matkou, bezesporu byste to hodnotili negativně. Kdybyste byli jihočeským otcem, možná, že by vaše stanovisko bylo poněkud pozitivnější. Ale vláda v žádném případě nemá právo vyslovit v této zprávě jakékoli hodnocení, tím spíše, že by to bylo hodnocení její vlastní práce. A protože nejsme masochisté, tak dramatické dávky sebekritiky od nás nemůžete očekávat. A protože jsme se poučili ze sebechvály svých předchůdců, která skončila rozpadem jejich vlády, neočekávejte od nás ani tuto sebechválu. (PČR, 1.7.1999)

Zeman argumentoi, kuinka hänen pitämänsä raporttia pidetään toisinaan arviointina, mutta kutsuu itse sitä informaatioksi koskien tiettyjä toimintoja. Zeman korostaa arvioinnin ja informaation eroa esimerkkinään Temelin. Zemanin antaa esimerkin siitä, kuinka hallitus on hyväksynyt Temelinin valmiiksi saattamisen, ja kysyy, kuinka kuulijat arvioivat tätä faktaa. Hänen mukaansa Etelä-Böömin äidit arvioivat Temelinin negatiivisesti kun taas isät Länsi-Böömissä olisivat positiivisempia koskien Temeliniä. Zeman korostaa, kuinka hallitus ei tee arviointia, tai arvioi omaa työtänsä. Huomionarvoista on Zemanin lause ”koska emme ole masokisteja, niin suurta itsekritiikkiä meiltä ei voi odottaa.” Zemanin retoriikka on voimakasta hänen viitatessaan oman työnsä julkiseen arviointiin masokismina. Lisäksi Zeman viittaa myös kommunismin aikaan todeten, että edeltäjien

itsekehusta johti heidän valtansa hajoamiseen. Koko Tshekin poliittinen kulttuuri on nähtävissä Zemanin jyrkistä lausunnoista, jossa hän tuo argumentteihin Etelä-Böömin äidit, jotka tässä argumentaatiossa nähdään ydinvoiman vastustajina. Vastapuoleksi annetaan isät samalla alueella, jotka ovat itse ydinvoimaloissa työskenteleviä, joille Temelin on elinehto tätä kautta. Zemanin argumentti hallituksen toiminnasta ja sen perusteista sulkee muiden vaihtoehtojen tilaa.

Edustaja Jiří Vlach tuo vuonna 2000 keskusteluun Temelinin pyytäen keskustelua hallituksen raportista koskien Temelinin ydinvoimalan turvallisuutta:

Vážený pane předsedo, vážený pane premiére, dámy a pánové, dovolím si vám předložit návrh na zařazení nového bodu, který by měl název "Zpráva vlády o bezpečnosti Jaderné elektrárny Temelín". Domníváme se, že oficiální projednání tohoto bodu je v zájmu jak odpůrců, tak zastánců spuštění této elektrárny. (PČR, 14.9.2000)

Vlachin mukaan virallinen keskustelu aiheesta on sekä vastustajien, että puolustajien mielipiteen mukaista. Ottamalla mukaan molemmat osapuolet hän korostaa keskustelun tärkeyttä. Vlach tuo esiin aseman lainsäätäjinä:

Myslím, že jako zákonodárci se k této závažné věci máme postavit odpovědně. Také se domníváme, že oficiální projednání a závěr k tomuto bodu, pravděpodobně formou usnesení v tom smyslu, že Poslanecká sněmovna bere tuto zprávu vlády na vědomí, je nejen v zájmu občanů České republiky, ale může to být i velmi kultivovanou odpovědí a informací pro naše sousedy a pro celý střeoevropský region. (PČR, 14.9.2000)

Vlach argumentoi, kuinka lainsäätäjinä täytyy ottaa vastuu vakavasta aiheesta. Vlach myös lisää, kuinka virallinen keskustelu ja lopputulokseen pääseminen mahdollisesti kannanoton muodossa toisi esiin kuinka parlamentti ottaa kantaa hallituksen esitykseen. Argumenttia vahvistetaan tuomalla mukaan kansalaisten mielenkiinto, johon tulee vastata. Näin korostetaan parlamentin asemaa ja työtä, jonka perustana on työskentely kansan eteen. Lisäksi Vlach huomauttaa, kuinka tämä voisi antaa vastauksia myös Keski-Euroopan alueelle aiheita koskien. EU-jäsenyys oli jo lähellä, ja suhde Itävaltaan yhä negatiivinen.

Benes kommentoi Vlachin ehdotusta tuoden esiin, kuinka järjestetty tapaaminen talouskomitean ja julkishallinnon komitean kanssa tullaan järjestämään:

Domlouvali jsme se s panem předsedou hospodářského výboru, se kterým jsme se včera vrátili z Vídně, že bychom uspořádali společné zasedání hospodářského výboru a výboru pro veřejnou správu, regionální rozvoj a životní prostředí právě na toto téma. (PČR 14.9.2000).

Benes perustelee, miksi ehdotusta sisältää Temelin päivän agendaan ei tulisi hyväksyä, sillä hänen ehdottamansa tapaaminen on hänen mukaansa laajempi alusta keskustelulle, kuin parlamentti:

Myslím, že jednání těchto dvou výborů by bylo výrazně širším prostorem pro diskusi na téma Temelín, než je jednání Poslanecké sněmovny. Děkuji mnohokrát, jen bych chtěl upozornit, že ani rakouský parlament, ani parlament Evropský se na náš Parlament v této věci neobrátily (PČR 14.9.2000).

Benes tuo myös esiin, kuinka Itävallan parlamentti tai EU-parlamentti eivät ole kääntyneet Tshekin parlamentin puoleen koskien Temeliniä, vaan nämä instituutiot kääntyvät joko hallituksen tai omien hallitustensa puoleen. Benesin argumentoi vetoamalla siihen, että parlamenttikeskustelua ei ole pyydetty muilta tahoiltakaan. Näin ollen Klausin aloittama linja jatkuu myös 2000-luvulla, eikä Temeliniä nähdä parlamenttikeskustelulle sopivana aiheena.

Ympäristöministeri Miloš Kužvart ottaa kantaa lakiehdotukseen koskien ympäristövaikutusten arviointia tuoden mukaan esimerkin joka kuvaa hänen mukaansa monimuotoisuutta, johon maan päätöksenteko perustuu:

Kromě Jihočeských matek, kterým se jaderná energetika nelíbí, máme sdružení Jihočeští tat'kové, kteří zčásti jsou i zaměstnání v Jaderné elektrárně Temelín, čili je logické, že jim se spíše jaderná energetika líbí. Právě to, že oba tyto subjekty mají možnost se vyjadřovat a správní orgán má povinnost se s jejich připomínkami vyrovnat, považuji za velmi rozumné. Pokud by tomu tak nebylo, bylo by to nesmírně nešťastné. (PČR 1.12.2000)

Kužvart toteaa, kuinka lukuun ottamatta Etelä-Böömiläisiä äitejä, jotka eivät pidä ydinvoimasta, on Etelä-Böömiläisiä isiä, jotka työskentelevät Temelinissä, joten on loogista, että he pitävät ydinvoimasta. Kužvartin argumentti on, että nämä molemmat joukot saavat mahdollisuuden ilmaista itseään. Kužvart tuo esiin, kuinka on onnistuttava toimimaan molempien hyväksi, ja tätä hän pitää kohtuullisena, ja jos tätä mahdollisuutta ei olisi, olisi tilanne huono. Kužvartin argumentaatio tuo mukaan saman esimerkin, jota Zeman käytti, mutta täysin vastakkaisessa valossa. Kužvarti käyttää Böömiläisiä isiä ja äitejä kuvastamaan sitä, kuinka kaikki mielipiteet ovat arvokkaita, kun taas Zemes käytti samaa esimerkkiä kuvaamaan sitä, kuinka molempien puolien arviointia ei voi ottaa huomioon. Zemanin pääministerikaudella muutosta laajempaan debattiin koskien Temeliniä ei tapahtunut. Kuitenkin tarve sille nähtiin olevan olemassa, sillä keskustelun merkitys tuotiin esiin.

4.4 Kohti Euroopan Unionia

Eräs olennainen aspekti Temelinin aiheuttamassa konfliktissa on juuri Euroopan Unionin osuus maiden välisten suhteiden selvittelyssä. Fawn (2000, 146) toteaa läntisen integraation olleen Tshekin ulkopolitiikan kulmakivi, mutta prosessi ei ole ollut yksinkertainen. Euroopan integraatio oli maan merkittävin poliittinen tavoite itsenäistymisen jälkeen, mutta kansan mielipide vaihteli, ja esimerkiksi Klaus näki Tshekin olevan joltain osin EU:n yläpuolella (Fawn 2000, 146). Fawn (2000, 147) kuvaa, kuinka Tshekin EU-jäsenyys oli halu osoittaa Tshekin arvot eurooppalaisiksi. Hanley (2007, 692) tuo esiin, kuinka perinteinen länsi ja Länsi-Eurooppa-suuntaus heräsi uudelleen eloon samettivallankumouksen jälkimainingeissa. Hanleyn (2007, 692) mukaan paluuta Eurooppaan käytettiin Tshekissä vallankumouksen jälkeen kuvaamaan koko reformin laajuutta niin demokratisoitumisprosessin kuin taloudellisten reformien taustalla. Bruteig (2010, 265) näkee EU:n vaikutuksen merkittävänä Tshekin muutokselle, sillä lakien tuli vastata EU:n vaatimuksia, ja tämä muutos kehitti myös koko parlamentin työtapoja

Tshekki ja Itävalta saivat aikaan Melkin sopimuksen ehdoista, jotka liittyivät Temeliniin, ja jotka täyttämällä Tshekin EU jäsenyys mahdollistui. Axelrod (2007, 157) kuvaa, kuinka

tilanne oli uusi EU:lle, sillä toinen osapuolista oli jäsenmaa, toisen ollessa jäsenehdokas. Axelrod (2007, 157) tuo myös esiin, kuinka tämä aiheutti myös kysymyksiä siitä, onko EU sopiva kyseiseen rooliin vai tulisiko Tshekin hoitaa kahdenväliset neuvottelut ilman EU:n apua. Tshekin ulkoministerin Jan Kavanin pyynnöstä EU tarjoutui toimimaan neuvottelujen välikätenä (Axelrod 2007, 157). Axelrod (2007, 157) näkee EU:n osallistumiseen vaikuttaneen Itävallan asettamat sulut, jotka aiheuttivat jännitteitä.

Rick Fawn on tutkinut erityisesti EU:n vaikutusta Tshekin ja Itävallan välisen konfliktin ratkaisussa Temelinin koskien. Hänen mukaansa Temelinin konfliktissa EU otti useita rooleja ja päätyi lopulta tukemaan jäseneksi pyrkivää valtiota ja sen intressejä jäsenvaltiota Itävaltaa vastaan (Fawn 2006, 101). Tätä väitettä Fawn lieventää ottamalla huomioon EU:n roolin yleisenä välikätenä mutta toteaa kuitenkin Tshekin ”voittaneen”, sillä Tshekki sai säilyttää Temelinin, sekä liittyä Euroopan Unioniin. Toisaalta Itävalta käytti EU:n apua omien intressiensä ajamiseen. Toinen näkökulma on Itävallan onnistuminen, sillä maa sai huomiota ajamalleen asialle, ydinvoiman turvallisuudelle (Schwarzinger 2017, 277). Euroopan Unioni toimikin epätavallisessa roolissa: jäsenvaltion ja ei-jäsenvaltion välisen kiistan sovittelijana. Itävalta vaati Tshekin EU-jäsenyyden epäämistä, sillä Temelin ei täytä EU-valtioiden standardeja ydinvoimalle (Axelrod, 2004, 156). Tässä ongelmana oli, että EU:lla on rajatut mahdollisuudet ydinvoimaloiden sääntelyn lisäämiselle, sillä debatti asiasta aiheuttaisi ongelmia, sillä esimerkiksi Ranska nojaa vahvasti ydinvoimaan energiantuotannossa.

Temelinin ensimmäisten reaktoreiden käynnistämisen jälkeen Itävalta käytti argumenttia, jonka mukaan jokaisella valtiolla tulisi olla oikeus suojella kansalaisiaan ympäristötuholta, jonka toinen valtio aiheuttaa, sillä tähän väitteeseen nähtiin EU:n voivan suhtautua vakavammin. Tshekin hallitukset panostivat vuodesta 1998 vahvasti EU jäsenyyteen ja jäsenyyden ehtojen täyttämiseen (Fawn 2006). Itävalta käytti poliittista painetta veto-oikeudella uhkaamisella. Maiden kahdenvälinen neuvottelu jatkui EU:n avulla niin kutsutussa Melkin prosessissa, jonka tarkoituksena oli tutkia erityisesti ydinvoiman turvallisuuteen liittyviä seikkoja temelinin tapauksessa (Hofstötter, 2010, 16). Melkin-prosessi toimi myös tiedonkulun tehostajana maiden välillä.

Ensimmäinen konkreettinen tulos, jonka Melk-prosessi sai aikaan, oli Melk-protokolla joulukuussa 2000. Protokollan mukaisen raportin mukaan Temelinin vaikutukset olivat

merkityksettömiä ja hyväksyttäviä (SUJB 2001). Muita osia protokollassa olivat yhteys maiden välillä, turvallisuusasioiden käsittely, energiakumppanuus ja laajentuminen. Toisaalta poliittisen neuvottelun heikkouden takia protokollasta tuli vain poliittinen instrumentti, jonka laillinen sitovuus puuttuu, ja sitä on kutsuttu esimerkiksi sosiaalisesti, muttei laillisesti sitovaksi (Hofstätter 2010, 17).

Vuonna 2001 senaatin julkisessa kuulemisessa koskien Tshekin ulkopoliittikkaa erityisesti Petr Pithart otti tiukasti kantaa hallituksen toimintaan Temeliniä koskien. Tällöin pääministerinä toimi Milos Zeman ja Vaclav Klaus toimi hallituksen puheenjohtajana. Tämä oli vasta neljäs julkinen kuuleminen, ja sen luoma keskustelu tarjoaa otollisen tavan nähdä, kuinka vuonna 2001 juuri ennen EU-jäsenyyttä argumentoitiin. Aiheina olivat Tshekin ja muiden pienten valtioiden rooli Euroopan integraatioprosessissa, sekä Euroopan unionin tuleva muoto sekä suhteet naapurimaihin sekä poliittinen yhteistyö Keski-Euroopassa (4. veřejné slyšení Senátu, 2001) Muita aiheita olivat myös NATO:n rooli, eurooppalainen turvallisuuspolitiikka sekä ihmisoikeudet.

Pithart toteaa Temelinin olevan yksi syistä, joiden vuoksi Tshekki voisi tippua Euroopan integraatiosta:

--z chyb vlády (jako při nepochopitelně prezíravých postojích k našemu jižnímu sousedovi v souvislosti s jeho zájmem o Temelín, čímž vůbec nechci říci, že u sousedů jednali všichni racionálně) (4. veřejné slyšení Senátu 2001)

Pithart kuvaa hallituksen virheeksi suhtautumisen eteläiseen naapurivaltioon, vaikka Pithart toteaaakin, että Itävallan toiminta ei ole ollut rationaalista. Vetoaminen rationaalisuuteen pehmentää kritiikkiä hallitusta kohtaan. Pithart linjaa yhdeksi syyksi Tshekin mahdollisesta putoamisesta Euroopan integraatiosta juuri Temelínin. Jo vuonna 1993 Pithart toi esiin puutteen tiedoista, jotka olisivat välttämättömiä tehdessä päätöksiä ydinvoimalasta (Axelrod 2014, 310). Hänen kaudellaan tehtiin päätös vähentää reaktorien määrä neljästä kahteen ja tällöin Pithartin pyrkimyksenä oli myös luoda julkista debattia ydinvoiman käytöstä (Axelrod 2014, 310). Pithart toteaa Tshekin hallituksen toimineen epäonnistuneesti mutta tuo esiin myös, ettei Itävalta ole toiminut rationaalisesti asian käsittelyssä. Pithart toteaa:

Jak vláda vyjednává s Unii jednotlivé kapitoly? Vcelku dobře. Avšak zprvu arogantní, nesmyslně povýšenecké a populistické vládní reakce na obavy Rakušanů o bezpečnost Temelína zhoršily naše vyjednávací pozice s touto zemí nejen pokud jde o energetiku, ale také o volný pohyb osob (4. veřejné slyšení Senátu 2001).

Pithartin mukaan hallitus neuvottelee hyvin EU:n kanssa yksittäisissä kappaleissa, mutta toteaa hallituksen ylimielisen, absurdin epäluuloisen ja populistisen suhtautumisen Itävallan huoleen Temelinistä huonontavan Tshekin neuvotteluasemaa niin energian kuin ihmisten vapaan liikkumisen kannalta. Tämä oli osa Pithartin puheenvuoroa, joka käsitteli Tshekin EU-jäsenyyttä, jota myös Temelin uhkasi. Vuonna 2000 Temelin vastustajat asettivat sulkua maiden väliselle rajalle saadakseen julkisuutta asialle (Axelrod, 2004, 155). Tällöin Tshekin kanta Axelrodin (2004, 155) mukaan kuitenkin oli huoli tavaroiden ja ihmisten vapaasta liikkumisesta, eivät protestit itsessään. Kuitenkin näin voimakas argumentaatio, jossa hallitusta syytetään niin populismista kuin ylimielisyydestä on rajua kannanotto tilanteeseen. Pithart ottaa aseman, jossa hakee muutosta tilanteeseen vetoamalla Tshekin tärkeään tavoitteeseen, Euroopan unioniin.

Tshekin ulkoministeri Jan Kavan, joka toimi myös pääneuvottelijana neuvotteluissa koskien Temeliniä, puolestaan samassa keskustelussa toteaa keskustelujen olleen erittäin herkkäluontoisia, ja ettei kukaan Itävallan edustajista olisi voinut pitää Tshekin toimintaa taipumattomana tai ylimielisenä:

Jsem hlavním vyjednávačem české vlády s Rakouskem o složité otázce Temelína. A musím zdůraznit, že během těchto nesmírně citlivých, nesmírně složitých jednání nikdo v Rakousku ani nenaznačil, že by vnímal naše jednání jako povýšenecké nebo arogantní. A naopak právě proto, že vyjednáváme racionálně a s pochopením pro nesmírně složité situace v obou zemích, a řekl bych zvláště dnes v Rakousku, jsem přesvědčen, že dojdeme k dohodě a dojdeme k dohodě velmi velmi brzo (4. veřejné slyšení Senátu 2001).

Kavan tuo esiin, kuinka Tshekki neuvottelee rationaalisesti ja ymmärtäen vaikeat tilanteet molemmissa maissa, erityisesti Itävallassa, ja olevansa varma, että sopimukseen päästään hyvin pian. Argumentoinnin pohjana on hänen asemansa pääneuvottelijana, jolla hän

oikeuttaa asemansa. Kavanin argumentointi on sovitteluvaa ja pyrkimyksenä on osoittaa, ettei Pithartin esiin tuomaa asennetta ole ilmennyt.

Pithart kuitenkin toteaa, kuinka hänen mukaansa on varmaa, että lausuntoja Tshekin ylimielisyydestä on ollut, mutta tuo esiin kontekstin:

Pane ministře, než začal Mólkský proces, jsem hluboce přesvědčen, že jsem slyšel výroky, které byly povýšenecké a arogantní - to je naše věc, do toho nikomu nic není, jsme suverénní stát a nikdo nám do Temelína mluvit nebude. Doložím to. Nebyly to výroky z úst bezvýznamných osob. Od doby Mólkského procesu je to úplně o něčem jiném. Začátek nebyl ale šťastný. (4. veřejné slyšení Senátu 2001)

Pithartin mukaan Melkin prosessin alkaessa hän oli hyvin vakuuttunut siitä, että kuuli lausuntoja, joiden Tshekki oli koppava ja ylimielinen. Pithartin toteaa ”se on meidän juttumme”, argumentoiden, kuinka Tshekki on suvereeni valtio jolloin muut eivät eivät voi puhua Temelinistä. Pithart tuo esiin, kuinka merkityksettömien henkilöiden suusta ei tullut lausuntoja. Pithart kuitenkin tuo esiin, kuinka Melkin prosessi muutti kaiken, vaikka alku ei ollutkaan otollinen. Melkin prosessissa olennaista oli juuri maiden välisen neuvottelun parantaminen. Pithartin argumentoinnissa Melkin prosessi on onnistunut. Kaikkiaan keskustelussa on, kuinka paljon Temelín lopulta vaikuttaa Itävallan ja Tshekin suhteisiin, ja voiko asiaa korjata. Pithartin puheen topoksen voidaan nähdä olevan sekä taakka, jota Tshekki kantaa, sekä todellisuus, jonka mukaan EU-jäsenyys on vain pakollinen. Kaiken kaikkiaan Pithart käyttää vahvasti argumentoivaa kieltä ajaen läpi kantaansa. Pithart ei pysy aktiivisesti linjassaan ja jättää paljon sanomatta olettaen kuulijoilla olevan vahva käsitys tilanteesta. Pithart antaa paljon tilaa kriitikoiden mielipiteille mutta käyttää vahvoja sanavalintoja sekä tunteisiin vetoavia esimerkkejä, joiden avulla hän kuljettaa puhetta. Pithartin puheen yleisönä olivat senaatti ja kutsuvieraat ja kaikki julkiset kuulemiset sekä kuvattiin että ne löytyvät kokonaisuudessaan luettavassa muodossa. Tässä puheessa tilanne, jossa keskustelun aiheena oli Tshekin ulkopolitiikka, koko tilanne oli viesti siitä, kuinka merkityksellinen aihe oli Tshekin käydessä läpi suuria muutoksia.

Edustaja Kavan tuo esiin näkökulmansa, jossa jatkaa puolustustaan koskien asenneongelmaa:

Možná, že tady došlo, když ne k hlubokému, tak k jistému nedorozumění, za které se omlouvám. Vnímal jsem poznámku o povýšeneckém a arogantním jednání o Temelínu s Rakouskem jako o jednání, začátkem jednání pro mě je, možná omylem, melšský proces, protože předtím se de facto nejednalo. Jedná se od prosince loňského roku, kdy jsme zahájili jednací proces v Melku, a proto argumentuji, že během tohoto melšského procesu, kdy to mám já na starosti, k takovému povýšeneckému a arogantnímu jednání s našimi rakouskými partnery nedošlo, přestože jsem se nikdy netajil tím, že tato jednání jsou nesmírně citlivá, nesmírně složitá, a že se říkají věci, které nejsou vždy druhé straně příjemné. (4. veřejné slyšení Senátu 2001)

Kaval toteaa mahdollisesti osittaisen väärinkäsityksen tapahtuneen, jota hän pahoittelee. Hän toistaa kommenttien ylimielisyydestä koskien Temeliniä olleen osa neuvottelua, mutta hänelle neuvottelun alku oli vasta Melkin prosessi, sillä muuta neuvottelua ei todellisuudessa käyty. Kaval pohjaa ajattelunsa Melkin neuvotteluprosessiin, ja tämän prosessin aikana, josta Kaval ollut vastuussa, hän kiistä ylimielisen neuvottelun. Kaval korostaa kumppanuutta, kuitenkin todeten, että neuvotteluihin kuuluu herkkyyttä, monimutkaisuus ja silloin voidaan sanoa asioita, jotka eivät ole aina miellyttäviä vastapuolen kuulla. Kaval jatkaa myös todeten, kuinka edustaja Ruml antoi konkreettisen esimerkin. Kavalin näkemyksen mukaan Melkin prosessi oli käännekohta. Kaval tuo esiin, kuinka kyseessä ei ole vain Temelin vaan hyvät suhteet naapureihin sillä maa säilyy naapurina, piti siitä tai ei:

Nedomnívám se, že to pomáhá nalézt řešení. Nejde tady jen o Temelín, jde tady o dobré sousedské vztahy se zemí, která zůstane naším sousedem, ať se nám to líbí, nebo nelíbí, a myslím si, že znakem dobré zahraniční politiky je i schopnost mít sousedské vztahy se zemí, která má vládu, s níž nemusíme souhlasit. Osobně se jako diplomat velmi ostře stavím proti jakýmkoliv silným slovům, povýšeneckému, arogantnímu tónu, bouchání do stolu, zdůrazňování jedinečnosti té či oné strany. (4. veřejné slyšení Senátu 2001)

Kaval korostaa hyvän ulkopoliitiikan perusteena taitoa pitää yllä hyviä suhteita naapurimaihin, vaikka kyseisen maan hallituksen kanssa ei tarvitse olla samaa mieltä. Hän pehmittää näkemystään tuomalla esiin oman asemansa diplomaattina, korostaen kuinka hän vastustaa kaikkea kovaa kielenkäyttöä, ylimielistä sävyä, pöydän hakkaamista tai jommankumman puolen korostamista toisen yli. Toisaalta hän myös tuo esiin, kuinka se

ei tuo ratkaisua Asemoimalla itsensä diplomaatiksi, tuo hän esiin oman kontekstinsa, jossa hänellä on arvovaltaa puolustaa argumenttejaan.

Samassa keskustelussa täysin vastakkaisen näkökulman tuo esiin asiantuntijaroolissa toimiva filosofian tohtori Miloslav Bednář, joka toteaa puheenvuorollaan:

Nechci mluvit konkrétně o Temelínu, ale o tom, co vlastně zejména postup rakouské vlády způsobil ve vztazích rakouského obyvatelstva k České republice. Po mém soudu je tento vztah velmi negativní, a dovolím si použít i slova de facto nepřátelský. (4. veřejné slyšení Senátu 2001)

Bednář ei halua puhua vain Temelinistä, vaan yleisimmin miksi ja mikä tietty tilanne aiheutti Itävallan hallituksen ja kansan kääntymisen Tshekkiä vastaan. Bednář kuvaa maitten välisiä suhteita käytännössä vihamielisiksi. Bednářin rooli asiantuntijana mahdollistaa erilaisen retoriikan käytön. Tällöin Bednář voi tuoda esiin mielipiteitä, joita edustajilta ei mahdollisesti hyväksyttäisi. Temeliniä koskevassa keskustelussa on olennaista siihen liittyvän toiminnan kritisointi, vaikka huomattavissa on myös, kuinka keskusteluissa tuodaan vahvasti esiin myös Itävallan toimien kritisointi. Kyseisessä kuulemisessa Temelinin aiheuttama konflikti nähdään vahvasti niin maiden välisten suhteiden kiristäjänä kuin uhkana Tshekin EU-jäsenyydelle. Bednář tuo kovin sanoin esiin tilanteen:

Mám za to, že vina rakouské vlády na tomto stavu je celkem zřetelná, i když nechci mluvit o tom, že my jsme zcela bez viny, ale jsem přesvědčen o tom, že to takto převažuje a že je to stav, který zřejmě nebude mít krátkodobé trvání, protože vzbuzení takovýchto xenofobních nálad je patrně velmi dlouhodobé povahy. (4. veřejné slyšení Senátu 2001)

Bednář kuvaa, kuinka Itävallan hallituksen syyllisyys on melko ilmiselvää, vaikka pehmittää argumentaatiotaan sanomalla, että emme ole täysin syyttömiä, tuomatta kuitenkaan tarkemmin esiin syyllisyyden aiheutta. Hän tuo esiin muukalaisvihamielisen mielenlaadun nousun Itävallassa viitaten FPÖ:n nousuun, ja toteaa, että tilanne on mahdollisesti todella pitkäkestoinen. Bednář argumentoi vahvasti maalamalla Itävallasta negatiivista viholliskuvaa. Syyllisyyden vierittäminen Itävallalle ja ksenofobian tuominen

esiin korostavat Bednářin retoriikassa syitä sille, miksi maiden väliset suhteet ovat kärsineet.

Näin maalataan uhkakuvaa ja Bednář tuo esille jopa Tshekin NATO-jäsenyyden ja sen, kuinka tilannetta, jossa Itävalta ei ole NATO-jäsen, voisi hyödyntää:

Zde tedy musím naopak ocenit postup české vlády, její obezřetnost, její zdrženlivost, její velkorysost, ale domnívám se, že i ta musí mít své meze. Mám za to, že kdyby rakouská vláda začala tolerovat blokování přístupu do České republiky na hraničních přechodech, by asi stálo za to zamyslet se nad tím, že Česká republika na rozdíl od Rakouska je členem NATO, a že na takovou situaci se možná může i vztahovat čl. 4. (4. veřejné slyšení Senátu 2001)

Bednář kehuu Tshekin hallitusta sen toimisessa varovaisesti, hillitysti ja anteliaasti, mutta tuo esiin, että tällä toiminnalla on rajansa. Vahvin argumentti Bednářille on kuitenkin se, kuinka Tshekki on NATO-jäsen, Itävalta ei, ja kuinka voisi olla mahdollista käyttää Artikla 4:ä avuksi, jos Itävalta jatkaa tiesulkuja rajalla. Naton tuominen keskusteluun on erittäin vahvan uhkakuvan maalaamista, joka korostaa tilannetta, jossa Temelinistä oli tullut suurempi aihe, kuin vain ydinvoimala. Temeliniä käytettiin korostamaan erityisesti Itävallan negatiivisia puolia. Bednářin argumentti NATO:sta on jopa absurdi, mutta tarkoituksena on selkeästi erotella vastustaja ja osoittaa, kuinka Tshekkiä ei voi kohdella näin.

Tulkinta Tshekistä poliittisena instituutiona eri osapuolien toimesta on mielenkiintoinen. Bednář korostaa Tshekin suvereeniutta ja oikeutta mahdolliseen ylimielisyyteen, ylipäänsä korostaen, kuinka Tshekin mahdollinen Itävallalle on oikeutettua, sillä Itävalta on niin paljon pahempi toimissaan. Toisaalta tämä on osa tematiikkaa, jossa vahvistetaan Tshekin itsenäistymisen jälkeistä suvereeniutta ja oikeutta valita poliittinen linjansa välittämättä muiden maiden mielipiteistä. Keskustelusta voidaan eristää kaksi linjaa. Toisen mukaan neuvottelut kaikessa vaikeudessaan ovat sujuneet, eikä Tshekin asema ole ollut uhattuna. Toinen näkökulma jota korostetaan, on Tshekin oman linjan pitäminen, ja kaikki sitä vastakkainen nähdään retorisesti Tshekin aseman uhkaamisena.

Jaroslav Šedivý kuvaa keskustelussa, kuinka suhde Itävaltaan kaatui juuri Temeliniin: ”Já mám teď na mysli konkrétně - padl tady vztah k Rakousku, Temelín.” (4. veřejné slyšení Senátu 2001). Šedivý myös toteaa:

Proč neřekneme ano, regionální partnerství, ale pojďme tedy debatovat na této půdě o těch některých sporných nebo citlivých otázkách. Pojďme zanést třeba otázku jaderné energie, její budoucnosti, její přítomnosti její bezpečnosti, pojďme to přenést na tuto multilaterální bázi. Já bych to udělal, protože tam si myslím, že ta naše pozice by byla daleko pevnější. (4. veřejné slyšení Senátu 2001)

Šedivýn mukaan alueellista kumppanuutta tulisi kyllä parantaa mutta debattia alueellisesti voidaan käydä kiistanalaisista tai herkistä aiheista. Šedivýn mukaan keskustelun ydinvoimasta ja sen tulevaisuudesta puolestaan pitäisi olla multilateraalisella pohjalla, jolloin Tshekin asema olisi vankempi. Šedivýn tuo esiin pelon siitä, että kahdenvälisissä neuvotteluissa ei voida luoda toimivaa keskustelua ydinvoimasta. Tähän vaikuttaa juuri riitainen suhde Itävaltaan,

Jaroslav Pánek tuo esiin näkemyksensä Itävallasta, ja syistä siihen, miksi suhtautuminen on niin negatiivista:

Proto bych se chtěl zeptat, zda právě i to, co někteří kritičtí Rakušané vidí za tou rakouskou iniciativou, to je tak obrození trošku "rakouských imperiálních zájmů" o vedení střední Evropy, což těžko by asi bylo přijatelné pro Polsko a určité oblasti, domníváte se, že tato mezinárodní iniciativa, obávám se, že ne v tomto případě dosti promyšlená z rakouské strany, je základnou pro jednání např. o Temelínu? (4. veřejné slyšení Senátu 2001)

Pánek kysyy, miksi Itävallan kriitikot näkevät Itävallan tarkoituksena herättää jonkinlainen itävaltalainen imperialismi Keski-Euroopan johtajuudessa esiin. Pánek myös toteaa, että tätä ei hyväksyttäisi esimerkiksi Puolalta tai muilta alueilta..Šedivý kuvaa kuitenkin Itävallan suhtautumisen erilaiseksi:

Rakouská iniciativa nevyšla z nějakého popudu, že Rakousko by mělo být řídicí země v tomto podunajském prostoru, i když tyto tendence - byli by rádi. (4. veřejné slyšení Senátu 2001)

Sedivyn mukaan Itävallan aloite ei viittaa mihinkään viittaukseen siitä, että Itävallan tulisi olla Tonavan alueella hallitseva valtio, vaikka se heille sopisikin. Sedivy jatkaa korostamalla esimerkiksi Sveitsin ydinvoimapolitiikan tehokkuutta:

Tady šlo spíš o to - dát tuto otázku na širší bázi s tím, dobře, když se bojíte Temelína, tak ale co s tím uděláme? To není jenom Temelín. Švýcaři obnovují čtyři jaderny, které měly být odstaveny, Švýcaři udělali velice důkladnou kontrolu těchto jaderek a prodlužují jejich životnost na dalších 10–15 let. (4. veřejné slyšení Senátu 2001)

Sedivy tuo esiin, kuinka Sveitsi päätti sulkea neljä voimalaa, mutta onnistuivat jatkamaan niiden elinaikaa 10-15 vuotta. Sedivy korostaa Temelinin merkitystä kysyen, jos pelkää Temeliniä, mitä sille voisi tehdä. Sedivy tuo esiin Temelinin roolin vuonna 2001:

--protože Temelín už dneska není jenom Temelín. Temelín už je dneska určitý volební trik některých politických kruhů. Já si pamatuji, když jsem poprvé jednal se Schüsslem tak mi stranou řekl, že by to měl dát na stůl, ale že ví, že to nemá smysl. (4. veřejné slyšení Senátu 2001)

Sedivy toistaa, kuinka Temelin ei ole enää vain Temelin, vaan siitä on tullut tiettyjen poliittisten piirien vaalitemppu. Sedivy tuo esiin myös keskustelun Itävallan liittokansleri Schlüsselin kanssa, joka oli kehottanut ottamaan asian esiin. Laajemmassakaan merkityksessä Temelin ei ole enää vain Temelin, sillä siitä on tullut lyömäase, jolloin ei puhuta enää vain ydinvoimapolitiikasta vaan laajemmasta näkökulmasta, jossa

Senaattori Jiří Skalický päättää puheenvuorollaan keskustelun. Myös Skalický korostaa naapurisuhteiden merkitystä:

Úplně jinou věcí je, zda kauzy jako Temelín nebo Benešovy dekrety významným způsobem kalí naše sousedské vztahy, mimo jiné i s členským státem EU, a že to jsou tudíž otázky, se kterými bychom měli něco dělat, o kterých bychom měli přinejmenším i nadále s našimi partnery hovořit a snažit se tyto kameny odstraňovat z cesty dobrým sousedským vztahům. (4. veřejné slyšení Senátu 2001)

Skalický tuo esiin, kuinka Temelin tai Benesin asetukset voivat heikentää suhteita muiden valtioiden kanssa, ja kun kyseessä on EU:n jäsen, näille asioille pitäisi tehdä jotakin. Skalickýn mukaan vähintään mitä voi tehdä on jatkaa keskustelua ja poistaa esteitä hyvien suhteiden tieltä. Skalický kuitenkin tuo esiin, ettei tämä tavoite tule tapahtumaan jäsenyysneuvottelujen aikana:

Předpokládám, že se to součástí vyjednávacího procesu nestane vůbec, a jestliže všichni aspoň trochu známe, jakými motivy se často je schopen rozhybat Evropský parlament, viz. nedávné veřejné slyšení o Temelínu, rozhodně nedokáži vyloučit, že na základě iniciativy nějaké, byť třeba malé lobbystické skupiny, se záležitost Benešových dekretů nedostane na přetřes v nějakém orgánu Evropského parlamentu, ale i v takovém případě bych rozhodně nepřeceňoval význam takového jednání na půdě Evropského parlamentu pro naše začleňování do EU. Alespoň doufám, že vlastními nešikovnými kroky nezpůsobíme europeizaci našeho problému. (4. veřejné slyšení Senátu 2001)

Skalický tuo esiin Euroopan parlamentin merkityksen, korostaen kuinka jopa pienin lobbausryhmien, kuten Benesin asetusten poistajien haluajat eivät ota EU-parlamenttia valtaansa, mutta korostaa että näitä asioita ei voi ylenkatsoa, koska jäsenyysneuvottelut ovat niin merkittävät Tshekille. Skalický tuo esiin toiveen siitä, että ainakaan omat virheet eivät tee Euroopasta ongelmaa Tshekille. Skalickýn argumentit nojaavat vahvasti Euroopan integraation tärkeyteen. Senaatin julkinen kuuleminen kuvastaa, kuinka vuonna 2001 tilanne oli kireä, sillä Itävallan uhkaus käyttää veto-oikeuttaan Tshekkiä vastaan jäsenyysneuvotteluissa nosti esiin hätäntyneitä reaktioita. EU:n ollessa niin merkittävä tavoite, johon Tshekki oli pyrkinyt, nähtiin Temelin viimein aiheena, joka on otettava esiin, jotta suhteet Itävaltaan voisivat parantua. Toisaalta analyysi osoittaa, kuinka ristiriitaisia tunteita aihe herätti. Tämä näkyy myös käytetyssä retoriikassa, joka tasapainoili suvereenin valtion ja ulkoisen uhan muodostamassa narratiivissa.

5. LOPPUPÄÄTELMÄT

Tutkimukseni tavoitteena oli löytää Temelinin ja ydinvoimapolitiikan merkityksiä tshekkiläisessä politiikassa analysoimalla parlamenttikeskusteluja. Halusin myös tuoda esiin tshekkiläisen parlamentaarisen toiminnan muutosta postkommunistisesta yhteiskunnasta demokraattiseksi valtioksi viitekehyksenä se, minkälainen ympäristöpolitiikan rooli on ollut ja kuinka se on muuttunut. Analyysin tuloksista voidaan nähdä, kuinka merkittävään rooliin Temelin nousi argumentoinnissa, sen ollessa osa myös suurempaa kokonaisuutta kuten EU-jäsenyyttä. Mielenkiintoista on, kuinka ydinvoimapolitiikka Tshekissä on ollut stabiilia ottaen huomioon, kuinka suuri muutos ydinvoimapolitiikassa on ollut esimerkiksi Tshekin naapurimaissa kuten Saksassa tai muissa Euroopan maissa.

Kuten Bruteig (2010, 268) toi esiin, ei tshekkiläisestä parlamenttidiskurssista ole tehty systemaattista tutkimusta. Ydinvoimapolitiikka on ollut esillä, mutta aiempaa tutkimusta siihen vaikuttaneista seikoista ei ole tehty laajasti. Oma tutkimukseni on hyvin rajattu koskemaan ydinvoimapolitiikkaa ja Temeliniä, mutta sen kautta voidaan yleistää myös esiin tulleita seikkoja tshekkiläisestä parlamenttidebatista. Tshekki postkommunistisena maana on mielenkiintoinen tutkimuskohde, sillä sen poliittinen kulttuuri on verrattain nuorta ja sen kehityksen kaarta on hedelmällistä tutkia sen sijoituessa tiiviiseen aikajänteeseen. Tshekin erityispiirre muihin postkommunistisiin maihin verratessa on sen historia ensimmäisen tasavallan aikana, jolloin parlamentin toiminnan nähtiin perustuvan juuri historialliselle pohjalle, ja ensimmäinen tasavalta nähtiin ihannemallina parlamentaariselle toiminnalle. Kommunismin perintö näkyy vahvasti kuitenkin esimerkiksi kansalaisten suhtautumisessa politiikkaan tai ydinvoimapolitiikassa, jonka juuret ovat Neuvostoliitossa.

Parlamenttikeskusteluista voidaan nähdä, kuinka Temelin on muotoutunut käsitteeksi, jonka varjolla on mahdollista argumentoida laajasti muillakin politiikan kentillä, kuin vain ympäristöpolitiikassa. Temelinistä on tullut erityisesti kuvaaja Itävallan suhtautumiseen Tshekkiä kohtaan, sillä syytteitä ylimielisyydestä kuultiin puolin ja toisin. Bruteigin (2010, 287) esiin tuoma argumentaatiotapa viitata ensimmäiseen tasavaltaan positiivisesti ja

luonnollisesti kommunistiseen aikaan negatiivisesti, tuli myös esiin keskusteluissa, jotka koskivat Temeliniä.

Vaikka parlamenttikeskusteluja tutkimalla saadaan laaja näkökulma niin Temeliniin kuin koko Tshekin poliittiseen kulttuuriin, merkittävää on, kuinka kaksi Vaclavia, Havel ja Klaus ovat olleet niin merkittävässä roolissa Tshekin kehityksen kannalta. Havelin ollessa presidenttinä hänen vaikutusmahdollisuutensa suoraan puoluepolitiikkaan ovat olleet rajallisia. Kuten Zantovsky (2014, 424) kirjoittamassaan Havelin elämäkerrassa tuo esiin, presidentin lieviinkin kannanottoihin reagoitiin vahvasti muistuttaen, että presidentti on virassaan vain parlamentin tahdosta. Tästä huolimatta Havel oli rakastettu kansan keskuudessa, ja hänen esiin tuomilla aatteillaan oli vahva vaikutus Tshekin ulkopoliitiikan kehittymiseen. Klaus puolestaan otti pääministerikaudellaan roolia talousreformin tiukkana ajajana, joka otti myös ympäristökysymyksiin tiukan käytännönläheisen linjan. Tshekin politiikan 1990-luvulla voidaan siis, vähättelemättä muiden poliitikkojen tai asioiden vaikutusta, nähdä olleen kahden vahvan vaikuttajan kontrollissa, ja erityisesti ympäristöpolitiikan kehitys kietoutui vahvojen vaikuttajien ympärille.

Tshekin suhteet Itävaltaan voidaan tämän tutkimuksen perusteella nähdä riittäisinä. Tutkimuksessa esiin tuotu historia Itävallan kanssa on merkittävä, sillä se tuo esiin juurisyytä sille, miksi suhteet eivät ole kehittyneet samoin kuin Tshekin suhteet muiden Euroopan maiden kanssa. Ulkoinen vihollinen on osa tshekkiläistä poliittista retoriikkaa, jolloin Itävalta on ollut luonnollinen kohde historian valossa. Erityiseen rooliin nousee myös EU, joka oli Tshekin päämäärä heti itsenäistymisen alusta lähtien. Tätä päämäärää uhannut Itävalta sai jo aiemmin tulehtuneet välit kiristymään. EU:n ratkaisumallit Melkin sopimuksesta alkaen antavat tutkimukseen myös laajemman EU-näkökulman. Paluu Eurooppaan on Fawnin (2000, 131) mukaan Tshekin ulkopoliitiikan kulmakivi, sillä maan johtajat näkevät maan osana Eurooppaa mutta myös Euroopan kulttuurin ja historian tekijöinä. Tämä myös näkyi parlamenttikeskusteluissa.

Mielenkiintoisin tulos oli, kuinka Temelinistä tai ydinvoimapolitiikasta puhuminen pyrittiin siirtämään vain hallitukselle ja asiantuntijaryhmille päätettäväksi. Ajatus siitä, että kyseisestä aiheesta ei ole tarpeen käydä parlamentaarista debattia korostaa Osičkan & Černočin (2017, 11) esiin tuomaa historiaa siitä, kuinka teknikot ovat olleet ammattilaisina päätöksentekokelemissä, jolloin julkiselle keskustelulle ei ole ollut tilaa, sillä

se nähdään erityistä asiantuntijuutta vaativana. Tämä korostaa parlamenttikeskusteluissa esiin tullutta piirrettä Tshekkiläisessä ydinvoimapolitiikassa, jossa asiantuntijuus nähdään tärkeänä ja jopa syynä estää parlamenttikeskustelu aiheesta. Myös teknisen puolen korostaminen on olennaista, ja mahdollisesti siksi ei nähdä tarpeelliseksi että ”tavalliset” kansanedustajat keskustelisivat ydinvoimapolitiikasta, sillä aihe nähdään vain teknisenä. Toisaalta Tshekin yleinen asenne ympäristöpolitiikkaan sulkee laajemman keskustelun myöskin osaltaan pois, sillä ympäristöpolitiikan kantama stigma koskien ympäristöjärjestöjä näkyy yhä.

Kronologisessa järjestyksessä parlamenttikeskustelujen läpikäyminen antoi eri konteksteille näkökulman. 1980-luvun puolella käyty parlamenttikeskustelu oli ennakkokäsityksen mukaisesti olematonta. Ensimmäisen hallituksen aikana vuodesta 1992 alkaen ympäristöpolitiikan jättäminen parlamentin ulkopuolelle osoittaa aiemmin esiin tulleiden seikkojen lisäksi myös yleisesti vähäisen kiinnostuksen ydinvoimaa kohtaan sekä ajatuksen siitä, että ydinvoimapolitiikka on annettua, eikä sen roolista tule keskustella. Matka kohti EU-jäsenyyttä on merkittävin keskusteluihin vaikuttanut seikka, sillä ydinvoimavastaisen Itävallan vaikutus nousi merkittävimmäksi asiaksi, joka ajoi keskustelua ydinvoiman tulevaisuudesta eteenpäin.

Myöskään julkinen mielipide ei erityisellä tavalla tukenut keskustelua. Tähän voidaan yhdistää Osička & Černoch (2017, 11) esiin tuoma gallup-tulos, jossa Itävallan protestit hanketta vastaan nostivat aiemmin laskenutta ydinvoiman kannatusta tshekkiläisten keskuudessa. Toinen vaikuttanut asia oli Horakin (2001, 316) esiin tuoma tilanne, jossa huoli ympäristöstä oli keino protestoida kommunismia vastaan, jolloin kiinnostuksen taso laski selkeästi vallankumouksen jälkeen. Näin ollen julkinen mielipide ei vaikuttanut näkyvästi parlamentissa käytyyn keskusteluun.

Tutkimusongelmani oli selvittää, miten Temeliniä käsiteltiin parlamenttidebateissa vuosina 1982–2001. Tulokset ovat verraten samansuuntaisia kuin aikaisempi tutkimus tshekkiläisestä parlamentarismista. Postkommunistisen politiikan konteksti näkyy esimerkiksi juuri ympäristöpolitiikassa ja esiin tulleet seikat ovat yhtäläisiä aiemman tutkimuksen kanssa. Aihetta ei ole tutkittu kattavasti, mutta tutkimus lisäsi tietoa erityisesti tshekkiläisen ydinvoimapolitiikan kehityksestä ja siihen liittyvästä parlamenttikeskustelusta. Tutkimusongelmaan saatiin vastaus, ja toisaalta myös

parlamenttikeskustelun puuttuminen 1990-luvun alussa luo omanlaisensa kontekstin lähestyä Temeliniä. Toisaalta näkökulmaa olisi voinut rajata myös toisella tapaa, jolloin tutkimusaineisto olisi sisältänyt toisenkaltaista aineistoa koskien Tshekin ympäristöpolitiikkaa.

Keskittymällä Temeliniin, keskityin aiheeseen, josta ei käyty varsinaista debattia varsinkaan 1990-luvun alkupuolella. Kuitenkin juuri tämä tuo esiin mielenkiintoisen kontrastin; millä syillä keskustelu ydinvoimapolitiikasta voitiin jättää parlamenttikeskustelun ulkopuolelle. Toisaalta taas oli mahdollista löytää tapoja, jolla Temelin kuitenkin tuotiin mukaan debatteihin, mutta sitä käytettiin erityisesti argumentaation keinona, sillä myös aiheen poissaolo parlamenttikeskusteluissa herättää keskustelua puolesta ja vastaan. Tulokset tuovat kontribuution tshekkiläisen parlamenttikeskustelun tutkimukseen, ja tuloksia tukee aiempi tutkimus aiheesta.

Tutkimustulokset vahvistavat aiemman tutkimuksen esiin tuomia piirteitä tshekkiläisessä politiikassa. Mielenkiintoinen konteksti jatkotutkimukselle voisi olla keskittyminen median rooliin. Temelinin ollessa osittain parlamenttikeskusteluissa ulkopuolelle suljettu, suurempaan rooliin nousevat kannanotot parlamentin ulkopuolella. Erityisesti juuri EU-jäsenyyden alla media tarjosi paljon aineistoa tutkittavaksi koskien sekä Itävallan, että Tshekin poliitikkojen julkisia kannanottoja. Tutkimalla median roolia, voidaan saada laajempi näkökulma keskusteluun, jota Temelinistä käytiin ja ottaa laajemmin myös Itävallassa käyty keskustelu mediassa mukaan tutkimukseen. Perehdyin aiheita tutkiessani myös median rooliin, ja esimerkiksi Milos Zemanin kommentointi Itävallan Vapauspuoleen (FPÖ) johtajasta Jörg Haiderista sai paljon julkista huomiota. Haider oli Itävallassa erittäin näkyvä Temelinin vastustaja ja näin ollen Zemanin mukaan yhteisymmärrys Temelinistä ei ole mahdollista, ennen kuin Itävalta pääsee eroon Haiderista ja hänen post-fasistisesta puolueestaan. (Dnes 16.4.2002). Tähän Haider on vastannut Dnes-lehden mukaan nimittämällä Zemanian kommunistiksi.

Tarkoitukseni oli löytää tshekkiläisistä parlamenttikeskusteluista retorisia argumentoinnin tapoja, joilla Temeliniä käsiteltiin. Voidaan todeta, että Temeliniin viittaamalla edustajat onnistuivat saamaan tukea niin ydinvoimamyönteisyydelle kuin ydinvoimavastaisuudellekin. Temelinistä tuli ilmiö, johon viittaamalla saatettiin tuoda esiin niin valtion suvereniteetti kuin vastakkaisella tavalla myös ydinvoiman uhka. Erityisesti

argumentaation keinoista esille nousivat uhkakuvien luominen, sekä ulkoisen vihollisen korostaminen. Syynä sille, ettei Temelinistä lopulta käytkä aktiivisempaa keskustelua, voidaan todeta olleen Klausin tiukka linja, sekä myös yleinen vähäinen kiinnostus energiapolitiikan kenttää kohtaan. Tätä voidaan selittää niin kommunistisella menneisyydellä, joka loi hyvin vahvasti ydinvoimaan pohjautuvan energiantuotannon Tshekkiin, kuin ajatuksella siitä mitä erityispiirteitä ydinvoimapolitiikalla Tshekissä on.

LÄHDELUETTELO

Andianova Liliana (2004): *Transnational politics of the environment: the European Union and environmental policy in Central and Eastern Europe*, Cambridge, Mass.: MIT Press

Rudolf Avenhaus, Gunnar Sjöstedt (2009a): *Negotiated Risks: International Talks on Hazardous Issues*, Springer Science & Business Media

Axelrod Regina (2004) *Nuclear Power and EU Enlargement: The Case of Temelín*, *Environmental Politics*, 13:1, 153–172

Artikkeli kokoomateoksessa: Bruteig, Yordanka (2010): *Czech parliamentary discourse: Parliamentary interactions and the construction of the addressee*. Teoksessa Ilie, C. (toim). *European parliaments under scrutiny: Discourse strategies and interaction practices*. John Benjamins Pub, 265–302

Fagin Adam & Jehlička Petr (1998): *Sustainable development in the Czech Republic: A doomed process?*, *Environmental Politics*, 7:1, 113-128

Fagan, Adam (2004): *Environment and Democracy in the Czech Republic: The Environmental Movement in the Transition Process*, Edward Elgar Publishing

Fawn, Rick (2006): *The Temelín nuclear power plant and the European Union in Austrian – Czech relations*, *Communist and Post-Communist Studies*, 39:1, maaliskuu 2006, 101–119

Fawn, Rick (2000): *The Czech Republic: Nation of Velvet*. Routledge

Hanley, S. (2004). *A Nation of Sceptics? The Czech EU Accession Referendum of 13–14 June 2003*. *West European Politics*, 27(4), pp. 691–715

Hart, Roderick P (1997).: *Modern rhetorical criticism*, Allyn and Bacon cop.

Hloušek, Vít ja Kopeček, Lubomír (2010): Origin, ideology and transformation of political parties: East-Central and Western Europe compared, Burlington, VT: Ashgate

Hofstätter Bernard (2010): Nuclear power plants and the rights of neighbouring States, Freiburger Schriften zum Europarecht Nr. 11

Horak, Martin (2001): Environmental Policy Reform in the Post-communist Czech Republic: the Case of Air Pollution, Europe-Asia Studies, Vol. 53 Issue 2, s 313.

Ilie, C. (2010). European parliaments under scrutiny: Discourse strategies and interaction practices. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Pub.

Jehlička, Petr (2005): The Czech Environmental Movement's Knowledge Interests in the 1990s: Compatibility of Western Influences with pre-1989 Perspectives, Environmental Politics, 2005, Vol.14(1), s.64–82

Muscat Rachel (2011) Before We Clean Up the Land. We Need to Clean Up Its Government: Corruption and the Environment in the Czech Republic, The New Presence, 4:11, 111-119

Osička, J. (2017). Anatomy of a black sheep: The roots of the Czech Republic's pronuclear energy policy. Energy Research & Social Science, 27, pp. 9-13.

Pavlínek, Petr & Pickles, John (1999): Environmental Change and Post-Communist Transformations in the Czech Republic and Slovakia, Post-Soviet Geography and Economics, Vol.40(5), s.354-382

Petr Pavlínek & John Pickles (2007) Environmental Pasts/Environmental Futures in Post-Socialist Europe, Environmental Politics, 13:1, 237-265,

Schwarzinger, Michael (2017): European Union Enlargement: Background, Developments, Facts, Routledge

Schärf Wolf-Georg (2010): Nuclear Law Bulletin, The Temelín-Judgement of the European Court of Justice, 10:1

Shriver, Thomas, Adams, Alison & Cable, Sherry (2013): Discursive Obstruction and Elite Opposition to Environmental Activism in the Czech Republic. *Social Forces*. Mar 2013, Vol. 91 Issue 3, p873-893. 21p

Shriver, Te, Messer, C (2009): Ideological Cleavages and Schism in the Czech Environmental Movement, *Human Ecology Review*, Vol.16(2), s.161-171

Sjöstedt Gunnar (2009b): Resolving ecological conflicts: Typical and special circumstances. Teoksessa: J. Bercovitch, V. Kremenyuk, & I. Zartman: *The SAGE handbook of conflict resolution*. 225-246: SAGE Publications

Tucker, Aviezer (2000): *The Philosophy and Politics of Czech Dissidence From Patočka to Havel*, University of Pittsburgh Press

Wesolowsky, Tony (1999): Tough choices on Temelin, *Bulletin of the Atomic Scientists*, 01 May 1999, Vol.55 (3), p.16-17

Wiesner, C., Haapala, T. & Palonen, K. (2017). *Debates, rhetoric and political action: Practices of textual interpretation and analysis*. Palgrave Macmillan.

Wodak, Ruth (2009): *The discourse of politics in action: politics as usual*, Palgrave Macmillan

Wolf Sebastian: (2011) Euratom, the European Court of Justice, and the Limits of Nuclear Integration in Europe *German L.J.* 12.

Zantovsky, M. & Päkkinä, M. (2014). *Václav Havelin elämä*. Helsinki: WSOY.

Internet-lähteet:

Tshekin hallitus, lehdistötiedote: National Security Council: Tender for the Completion of the Temelín Nuclear Power Plant Is a Project for 100 Years. Saatavilla:

<<http://www.vlada.cz/en/media-centrum/tiskove-zpravy/national-security-council-tender-forthe-completion-of-the-temelin-nuclear-power-plant-is-a-project-for-100-years-77241/>>

luettu 25.3.2014

Dnes (16.4. 2002): Zeman na sebe přivolal hněv Rakouska: Saatavilla

<<http://zpravy.idnes.cz/zeman-nasebe-privolal-hnev-rakouska-dvd->

[/zahranicni.aspx?c=A020115_182031_zahranicni_tom](http://zpravy.idnes.cz/zeman-nasebe-privolal-hnev-rakouska-dvd-/zahranicni.aspx?c=A020115_182031_zahranicni_tom)>, luettu 11.11.2014

Dnes (12.5.1999): Havel nesouhlasí s dostavbou Temelína: Saatavilla:

<<http://zpravy.idnes.cz/havelnesouhlasi-s-dostavbou-temelina-dh0->

[/domaci.aspx?c=990512_153608_dumabyt_itu](http://zpravy.idnes.cz/havelnesouhlasi-s-dostavbou-temelina-dh0-/domaci.aspx?c=990512_153608_dumabyt_itu)>, luettu 11.11.2014

SUJB: Conclusions of the Melk Process and Follow-up 29.11.2014

< <https://www.sujb.cz/en/reports/>>, luettu 19.10.2017

Senaatin julkinen kuuleminen Tshekin ulkopolitiikasta 27.11.2001:

<<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=33241>>, luettu

18.11.2014

Report on the Foreign Policy of the Czech Republic: between January 2000 and December 2000, Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 1.1.2001:

<https://www.mzv.cz/jnp/en/foreign_relations/reports_and_documents/report2000.html>,

luettu 12.12.2015

Tutkimusmateriaali

Tshekin parlamentin internet-sivut: www.psp.cz sekä digitaalinen kirjasto www.nrsr.sk/dl/

<http://www.psp.cz/eknih/1981cnr/stenprot/006schuz/s006005.htm>

<http://www.psp.cz/eknih/1986cnr/stenprot/004schuz/s004011.htm>

<http://www.psp.cz/eknih/1986fs/slsn/stenprot/024schuz/s024029.htm>

<http://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/007schuz/s007007.htm>

<http://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/008schuz/s008002.htm>

<http://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/006schuz/s006001.htm>

<https://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=203899>

<http://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/016schuz/s016001.htm>

<http://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/031schuz/s031004.htm>

<http://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/011schuz/s011024.htm>

<https://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=203989>

<http://www.psp.cz/eknih/1998ps/stenprot/029schuz/s029159.htm>